Pitești

Restituiri

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XIX ■ Nr. 4 (62)/2021
Serie nouă ■ 4 lei

Cercetări arheologice preventive pe str. Sf Vineri nr. 23, Pitești

Mai multe informații - în numerele viitoare.

Sumar

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

O ÎNCERCARE DE A RIDICA LEGEA FUNDAMENTALĂ A ROMÂNIEI LA VALORILE DREPTEI CREDINȚE ORTODOXE

Propuneri pentru o posibilă revizuire constituțională în vederea consacrării tradițiilor și valorilor ortodoxiei românești

conf. univ. dr. Marius ANDREESCU

I. Argument

Lumea de astăzi, omul, societatea și statul se adâncesc într-o secularizare din ce în ce mai accentuată. Creștinismul și, mai ales, valorile dreptei credințe sunt abandonate, refuzate și chiar blamate și prigonite. În Occident, multe biserici au fost închise din lipsa credincioșilor. Omul contemporan l-a uitat și chiar îl renegă pe Dumnezeul Cel adevărat, Unul în ființă și întreit în Persoane, și dreapta credință. Cuvintele Mântuitorului: „Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă” (Matei 6,33) și „Cel ce rămâne întru Mine şi Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteţi face nimic” (Ioan 15, 5) sunt uitate sau neglijate. Omul, societatea și statul se cred suficiente lor însile. Tehnologia a depășit umanismul, iar pragmatismul și raționalismul exacerbat devin *noua religie* a vremurilor noastre. Societatea contemporană nu este marcată atât de mult de ateism, cât mai ales de politeism. Dumnezeul adevărat, Cel personal, este înlocuit cu dumnezei creați de om, cu idoli moderni ai vremurilor noastre, în sensul că materia, trupul, pragmatismul raționalizat și lumea aceasta sunt unica realitate.

Din nefericire și unitatea creștinismului și a Bisericii au fost afectate de politeism. Părintele Arsenie Boca deplângea faptul că la vremea lui existau peste 300 de confesiuni și secte care se considerau creștine. Astăzi, se pare că sunt peste 3000 de astfel de grupări care, de fapt, disprețuiesc pe Dumnezeu, Sfânta Cruce, pe Maica Domnului, Sfintele Taine, pe sfinți și sfintele icoane.

Orice referire la originile și tradițiile creștine ale Europei (la creștinism și dreapta credință ortodoxă) este refuzată de stat, de politicieni, ele nefiind înscrise în instrumentele juridice internaționale și în Constituțiile statelor Europene. Jurisprudența internațională dar și internă în materia drepturilor omului are aceleași caracteristici. Se consideră, în mod aberant, că referirea la creștinism, la dreapta credință ortodoxă, prezența icoanelor în sălile de clasă, amfiteatre sau locuri publice sunt ofensatoare pentru cei de altă credință sau pentru atei. Și totul în numele principiului toleranței, înțeles și aplicat eronat, exprimând de fapt raționalismul pragmatic și laic al timpurilor noastre.

Dar care este sensul adevărat al principiului toleranței? *Toleranța* este o însușire importantă a manifestărilor de conștiință în spațiul public. Dar mai înainte de a fi consacrată juridic, adevărata semnificație a toleranței este legată de conștiință ca dar al lui Dumnezeu. Toleranța este o trăsătură importantă a poporului român și, mai ales, a ortodocșilor. Toleranța semnifică, printre altele, coexistență în diversitate, blândețe, o atitudine înțelegătoare, de compătimire și ajutor față de neputințele de tot felul ale oamenilor. A fi tolerant nu înseamnă a renunța la credința ortodoxă a strămoșilor tăi, la valorile și manifestările spirituale ale ortodoxiei, la valorile și tradițiile existențiale ale poporului român, la demnitate. În lipsa recunoașterii și respectării sensurilor ortodoxe ale adevăratei toleranțe, soluțiile juridice sau normative care s-au impus în unele cazuri în legătură cu libertatea de conștiință sunt lipsite de autenticitate, noi am spune absurde și contrare vieții noastre ortodoxe. Nu dorim să insistăm acum asupra acestui aspect, dar considerăm că sunt semnificative cuvintele vrednicului de pomenire, Patriarhul Miron Cristea: “Nu uita că porunca creștină este să iubești pe aproapele ca pe tine însuți. Aceasta nu înseamnează, că pe tine însuți să te neglijezi, să nu te aperi de cei cei care ca niște lipitori, îți sug vlaga, să le cedezi vatra și pământul, să-ți părăsești căminul, să-ți corcești limba, să-ți înveninezi sufletul, să-ți lepezi comorile sufletului, iubirea de patrie, de tron, de credință, de datini și de propria-ți viață națională cu toate ale ei”[1].

Din nefericire, în societatea de astăzi din ce în ce mai secularizată și dominată de un umanism raționalizat care îl refuză pe Hristos, acțiunile unor politicieni, soluțiile juridice sau chiar faptele săvârșite

în numele unei false toleranțe și a libertății de conștiință denaturată de la sensurile profunde conferite de revelația supranaturală dăruită de Dumnezeu omului, reprezintă atitudini și manifestări tot mai aprige împotriva creștinismului și creștinilor și mai ales împotriva ortodocșilor și ortodoxiei. Cât de actuale sunt cuvintele Mântuitorului: "Și veți fi urâți de toți pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui" (Matei, 10, 22). Mesajul Sfântului Apostol Pavel este cât se poate de actual pentru creștinii care suferă din cauza manifestărilor politice sau juridice anticreștine și antiortodoxe: "De aceea mă bucur în slăbiciuni, în defăimări, în nevoi, în prigoniri, în strâmtorări pentru Hristos, căci, când sunt slab, atunci sunt tare" (Corintieni II, 10). Dar și în aceste situații, de multe ori tragice, adevărații creștini nu renunță la demnitatea de fiu al lui Dumnezeu după har și la libertatea întru Hristos.

După cuvântul Sfântului Marcu Ascetul, cauzele păcatului, ale răului, ale laicizării societății și statului, ale egoismului și egocentrismului care domină lumea de astăzi sunt: „nepăsarea, uitarea și neștiința". *Nepăsarea* față de Dumnezeul Cel unic în ființă și întreit în Persoane, Creatorul a toate câte sunt, față de Sfânta Cruce, Maica Domnului, sfinții părinți, nepăsarea față de valorile și tradițiile milenare ale creștinismului, dar și nepăsarea față de cultură, față de aproapele. În pragmatismul și raționalismul exacerbate, cei mai mulți dintre oamenii zilelor noastre se raportează numai la ei înșiși și la fel se întâmplă și cu statul și societatea. *Neștiința* care înseamnă refuzul cunoașterii existențiale, prin iubire și trăire profundă a lui Dumnezeu, dar și a aproapelui și a naturii create. Se consideră în mod greșit că numai cunoașterea rațională, abstractă și demonstrativă conferă cunoștințe necesare, dar și puterea de a domina și subordona natura. *Se uită*, prin modul de existență al societății contemporane precum și prin paradigma propusă pentru a explica originea și evoluția omului și a universului, originea divină a omului, acesta fiind creat după chipul lui Dumnezeu și chemat la desăvârșire în Dumnezeu, la îndumnezeire prin har. Se uită chemarea sfântă de a-și restabili puritatea, noblețea și curăția printr-o tot mai accentuată asemănare cu Dumnezeu. Teoriile evoluționiste, științifice oricât de elaborate ar fi nu pot explica originile lumii și nu pot demonstra ce este viața și nici sufletul nemuritor al omului sau conștiința sa, nu pot oferi o explicație rațională ființei umane și nici libertății existențiale a omului. Totodată, se uită vocația și misiunea omului de a se spiritualiza pe sine și toată creația, de a descoperi sensurile rațiunii divine în creație, de a conferi sensuri spirituale universului prin propria sa operă creatoare de valori. Se uită că nu omul este pentru lege, ci legea este pentru om, la fel și statul.

Este cunoscută celebra și controversata afirmație a scriitorului și politicianului francez, André Malraux: „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc". Unii comentatori spun că nu este clar dacă Malraux a avut în vedere orice fel de religie, confesiune, sectă etc. sau s-a referit numai la creștinism. Se pare că scriitorul francez, prin afirmația sa, nu a avut în vedere exclusiv creștinismul și cu atât mai puțin dreapta credință ortodoxă, ci orice formă de misticism, de care - trebuie să recunoaștem - nu ducem lipsă în zilele noastre. Încercând să parafrazăm această afirmație spunem că: „Fără creștinism, fără dreapta credință ortodoxă, fără recunoașterea, consacrarea și respectarea de către om, societate și stat a valorilor și tradițiilor creștine, secolul 21 se îndreaptă sigur spre neantul lipsei de sens al existenței, spre închidere în determinismul natural și temporal al acestei lumi". Omul este o ființă socială. Existența socială a omului exprimă starea juridică în care se află, deoarece legea juridică este aceea care creează ordinea fenomenalității existențiale a omului. De aceea, este important dacă prin legea juridică, prin conținutul normelor juridice se consacră explicit, se recunosc și sunt respectate valorile și tradițiile creștine ale existenței autentice în care omul, societatea și statul ar trebui să fie. Această recunoaștere și consacrare normativă trebuie să se regăsească mai întâi în conținutul legii supreme, cu forța juridică superioară, care este Constituția.

II. Propuneri pentru o posibilă revizuire a Constituției României

În cele ce urmează, sugerăm câteva posibile completări în conținutul unor reglementări normative ale Constituției României, care, în opinia noastră ar ridica Legea Fundamentală la tradițiile, adevărul și valorile creștin ortodoxe ale poporului român și ar putea genera o stare de constituționalitate a statului și societății care să aplice aceste valori. Propunerile *de lege ferenda* intenționăm să respecte cerințele normativismului constituțional contemporan și principiile democratice ale statului de drept.

Articolul 1, alin. 1 din Constituție consacră caracterele statului român: „România este stat naţional, suveran și independent, unitar și indivizibil". Caracterele sau trăsăturile statului reprezintă însușiri, elemente proprii statului și poporului Român prin care se individualizează față de alte state și popoare. Fiecare dintre aceste caractere sunt consacrate constituțional nu numai ca rezultat al voinței politicienilor, a legiuitorului constituant, ci se impun ca realități istorice la care statul și poporul român au ajuns prin multe vicisitudini ale istoriei și multe jertfe. De aceea, consacrarea acestora în Legea Fundamentală

este de necontestat având caracter de permanență juridică. De altfel, art. 152 din Constituție stabilește că aceste caractere ale statului român nu pot forma obiectul revizuirii constituționale, în sensul modificării sau abrogării lor. Dar pot fi adăugate și alte caractere.

Propunem să se adauge și caracterul de: ***Stat creștin ortodox***. Acest caracter al statului și poporului român are o evidență istorică mai accentuată decât celelalte. Creștinismul, ca trăsătură fundamental existențială a poporului roman este de necontestat. Așa cum se știe, față de alte națiuni, poporul român nu a fost încreștinat prin forță sau prin voința vreunui conducător, ci s-a format creștin, păstrându-și și întărindu-și această trăsătură în întreaga sa istorie. Prin urmare, o astfel de mențiune în Constituție se impune poate înaintea altor caractere ale statului și națiunii, deoarece creștinismul se identifică cu însăși ființa poporului român și stă la originea celorlalte caractere.

Recunoașterea juridică și constituțională a faptului că România este un stat creștin ortodox ar reprezenta premiza majoră pentru interpretarea și aplicarea altor prevederi constituționale în spiritul și cu respectarea acestei trăsături. Consemnarea în Legea Fundamentală a caracterului creștin ortodox al statului Român nu ar aduce niciun fel de atingere și nu ar îngrădi în niciun fel libertatea altor culte, drepturile minorităților religioase sau de altă natură, care de altfel sunt garantate constituţional. Nu contravine principiului separării statului de biserică, atât de îndrăgit de către unii politicieni și unii doctrinari, deoarece prin caracterele statului, nu se au în vedere instituțiile statului, ci în primul rând poporul român. Noțiunea de stat este identică cu aceea de popor. Putem oferi un exemplu relevant pentru a susține propunerea noastră. Art. 13 din Constituție stabilește că „În România limba oficială este limba română”. Așa cum este cunoscut, această reglementare constituțională a fost contestată în mod nejustificat de către unii politicieni ai minorităților naționale, la fel și caracterul național sau unitar al statului român. Limba română este o caracteristică existențială a poporului român, un fapt istoric de necontestat la fel ca și caracterul creștin ortodox al statului și poporului. Această reglementare constituțională nu a împiedicat în niciun fel minoritățile naționale să-și folosească limba proprie în viața cotidiană, în instituțiile statale și sociale de orice fel. Atât Constituția, cât și legile speciale prevăd garanții și facilități pentru minoritățile naționale în vederea utilizării limbii pe care o vorbesc. Dacă limba română, care are aceeași evidență istorică și existențială de necontestat (la fel ca și creștinismul ortodox - credința și religia statornică a poporului român) și este consacrată constituțional ca limbă oficială în România, cu atât mai mult *Caracterul de stat creștin ortodox ar trebui să fie consacrat în Legea Fundamentală.*

Art. 1, alin. 3 din Constituție consacră atributele regimului politic și de guvernământ, precum și valorile considerate supreme în stat: „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradiţiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluţiei din decembrie 1989, și sunt garantate”. Pentru argumentele expuse mai sus, propunem să se menționeze că printre valorile supreme la care se face referire, în conținutul normativ al articolului citat se regăsesc și „virtuțile creștine, credința, nădejdea și dragostea”. Aceste valori supreme fiind înțelese, interpretate și respectate „în spiritul tradițiilor democratice și ortodoxe ale poporului român”. Referirea expresă la virtuțile creștine dă eficiență și concretizează propunerea noastră de a se consacra în Constituție caracterul de stat creștin ortodox. Menționarea celor trei virtuți teologice nu are un caracter exhaustiv sau limitativ, ci numai exemplificativ. Nu este posibil să se înscrie în textul constituțional totalitatea virtuților ortodoxe.

În raport cu propunerile noastre, art.1, alin 3 din Constituție ar avea următorul conținut: „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, virtuțile creștine, credința, nădejdea și dragostea, drepturile și libertăţile cetăţenilor, libera dezvoltare a personalităţii umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice și ortodoxe ale poporului român și idealurilor Revoluţiei din decembrie 1989, și sunt garantate”. În acest fel, valorile supreme existențiale ale credinței ortodoxe, tradițiile ortodoxe ale poporului român ar deveni criterii pentru înțelegerea, respectarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale, a liberei dezvoltări a personalității umane, a dreptății și pluralismului politic. Suntem conștienți de faptul că în contextul actual al secularizării și laicizării tot mai accentuate a societății și statului, când se invocă tot mai insistent principiul raționalizat al toleranței atee, când creștinismul este refuzat și chiar prigonit, propunerile noastre reprezintă un ideal greu de înfăptuit, dar care merită afirmat și susținut, deoarece exprimă însăși dimensiunea profund spirituală și existențială a poporului român.

Consacrarea constituțională a caracterului creștin ortodox al statului ar putea crea opinia că România nu mai este un stat laic, iar religia creștin ortodoxă devine o ideologie dominantă în stat. Evident, o asemenea opinie este eronată. Religia creștin ortodoxă nu a fost și nu va deveni nicicând o simplă ideologie, o teorie, așa cum din nefericire o consideră unii atei, inclusiv politicieni. Creștinismul ortodox este revelat și întemeiat de însăși Mântuitorul nostru Iisus Hristos și nu este nicidecum o creație a omului așa

cum este cazul atâtor confesiuni, culte și secte existente în prezent. Ortodoxia este mediul existențial de viață al poporului român în care acesta s-a format, a existat și există în istorie. Noțiunea de *stat* la care se referă textul constituțional are o semnificație sociologică și nu se referă exclusiv la instituțiile și autoritățile statului. Statul este echivalent în acest caz cu noțiunea de *țară* și este caracterizat prin trei elemente constitutive, regăsite la orice formă sau tip de societate organizată statal și anume: populația, teritoriul și suveranitatea. În lipsa unuia dintre aceste trei elemente, sub aspect constituțional, statul nu există și nu poate fi recunoscut ca formă de organizare a societății. Prin urmare, caracterul de stat creștin ortodox se referă la conceptul sociologic de țară și nu afectează caracterul laic al puterii și instituțiilor statale. Totuși, pentru a evita confuziile sau erorile de interpretare, propunem ca după alineatul 3 al acestui articol, să se adauge un nou alineat care să prevadă: **„Caracterul laic al puterii statale și al instituțiilor statului este consacrat și garantat".**

Art. 1, alin. 4 din Legea Fundamentală se referă la modalitatea de organizare și exercitare a puterilor în stat: „Statul se organizează potrivit principiului separaţiei și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democraţiei constituţionale". **Propunem să se adauge un nou alineat la acest articol**: „Exercitarea puterii statale trebuie să respecte valorile și tradițiile creștine ale poporului român, demnitatea omului, principiul proporționalității și să nu fie discriminatorie*".* Așa cum am arătat în alte studii, principiul proporționalității, care în esență impune corecta adecvare a măsurilor dispuse de guvernanți, inclusiv prin acte normative, la scopul legitim urmărit și la situația de fapt avută în vedere, reprezintă un criteriu esențial pentru a demarca exercitarea legitimă și nu numai legală a puterii statale de excesul de putere. În acest fel, ar exista un criteriu constituțional important care ar permite Curții Constituționale, dar și instanțelor judecătorești să cenzureze excesul de putere al guvernanților mai ales în privința exercitării drepturilor și libertăților fundamentale, inclusiv a libertății religioase și, în special, a libertății credinței ortodoxe și a cultului ortodox în Biserică și în alte forme.

Articolul.1, alin. 5 din Constituție are următorul cuprins: „În România, respectarea Constituţiei, a supremaţiei sale și a legilor este obligatorie". Rezultat al globalizării accentuate a statelor europene, s-a reglementat în constituții, inclusiv în Constituția României (art. 148), principiul priorității dreptului Uniunii Europene față de dreptul intern, inclusiv în raport cu reglementările constituționale. Este cunoscut faptul că procesul de integrare europeană, mai ales în cadrul Uniunii Europene și prioritatea dreptului Uniunii Europene față de legislația internă, a generat multe comentarii și luări de poziție oficiale în unele state împotriva tendințelor de a impune standardele și legislația Uniunii Europene, ca organizație internațională, în raport cu legislația și decizia politică internă a statelor. Pentru acest motiv, Anglia a generat procedura de părăsire a Uniunii Europene. Nu dorim să insistăm asupra acestor aspecte, menționăm însă faptul că aplicarea principiului priorității dreptului Uniunii Europene și în raport cu normele Constituției reprezintă o limitare clară a suveranității statului și națiunii române, o modalitate prin care se impun standarde sau principii internaționale în detrimentul realităților, valorilor și tradițiilor românești, care formează identitatea și specificul poporului român, o modalitate prin care laicizarea statului, a societății și a dreptului pătrund tot mai mult în România și devin tot mai evidente.

Propunem ca după alineatul 5 al art. 1 din Constituție, să se adauge un nou alineat care să prevadă: **„Respectarea supremației Constituției este obligatorie în raport cu dreptul Uniunii Europene și a organizațiilor internaționale din care România face parte".** În acest fel, suveranitatea statului și a poporului sunt mai bine garantate, iar participarea României la organizația Uniunii Europene se realizează cu respectarea identității și particularităților naționale. Se creează posibilitatea consacrării caracterului creștin ortodox al statului român în Constituție și a Bisericii Ortodoxe ca fiind majoritară față de alte culte.

Referindu-se la integrarea României în Uniunea Europeană, vrednicul de pomenire Arhiepiscopul Justinian al Maramureșului și al Sătmarului consemna cu multă profunzime și cu adevăr: „Anul 2006 este un an în care trebuie să ne rugăm mult toată țara, toți românii. Trăim un an de vârf, după care vom intra sau nu în Uniunea Europeană. Guvernanții se luptă cu tărie să intre în această uniune. Poporul este indiferent, nu-l preocupă. Nu are încredere în ceea ce fac politicienii. Pentru mine această problemă face parte din cele de jos, din cele trecătoare și deșarte pentru că sunt necurate și în mare parte necinstite, mincinoase, spurcate de către cei ce stau în fruntea statelor. Este adânc dureros rolul pe care l-a avut statul în istoria omenirii"[2].

Dispozițiile art. 2 consacră suveranitatea națională. Redăm textul constituțional: 1) Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum; (2) Niciun grup și nicio persoană nu pot exercita suveranitatea în nume propriu. În doctrina dreptului constituțional, prin categoria de *suveranitate* se înțelege supremația și independența statului, a puterii statale față de orice altă autoritate sau putere străină. În mod tradițional, în doctrina constituțională se subliniază caracterul inviolabil al suveranității, faptul că atributele de suveranitate națională nu pot fi cedate

sau partajate altor puteri străine. Conceptul politic actual de globalizare și integrare a țărilor europene a impus ideea de partajare a exercitării atribuțiilor de suveranitate națională între state și organizațiile internaționale, în mod special Uniunea Europeană. Conceptul de *suveranitate partajată* exprimă competența organismelor Uniunii Europene de a exercita atribuții de putere suverană statală proprii statelor, inclusiv statului român, atribuții materializate în „decizii, directive, regulamente” și alte asemenea acte juridice normative care sunt obligatorii pentru România, fără a mai fi necesară ratificarea lor de către Parlament.

Suveranitate partajată înseamnă, de fapt, supunerea României față de interesele altor puteri europene care au o poziție dominantă și controlează organizațiile internaționale, inclusiv organizația Uniunii Europene. În cei aproape 14 ani de când România este membră a Uniunii Europene, îngrădirea suveranității naționale prin obligativitatea actelor juridice normative ale unor instituții ale Uniunii Europene pe teritoriul țării noastre, a avut, de cele mai multe ori, consecințe negative și chiar dezastruoase pentru poporul român. Multe din aceste documente internaționale au afectat grav specificul național al poporului român, valorile și tradițiile sale, cultura și spiritualitatea română și nu în ultimul rând ortodoxia și Biserica Ortodoxă Română. Pentru a se stopa această situație, propunem ca la articolul 2 din Constituție să se adauge un nou alineat care să prevadă că: **„Suveranitatea națională nu poate fi îngrădită, cedată sau partajată cu o altă putere sau organizatie internațională. Atribuțiile de suveranitate națională nu pot fi exercitate în numele și pentru poporul român de nicio o altă putere sau organizație internațională”.**

Titlul al doilea al Constituției cuprinde reglementări normative privind drepturile, libertățile și obligațiile fundamentale. *Demnitatea* este o trăsătură fundamentală a omului prin care acesta nu mai este un simplu individ supus legilor determinismului material și social, ci este considerat, în raporturile sale cu sine însuși, cu ceilalți și cu Dumnezeu ca Persoană, creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, înzestrat de creatorul său cu suflet nemuritor, cu rațiune cunoscătoare, cu libertate, având capacitatea de a aprecia, de a discerne, de a crea și valoriza. Demnitatea, ca trăsătură constitutivă, ontologică a ființei umane este mai mult decât o valoare morală, exprimând apartenența fiecărui om la umanitate, dar și faptul că umanitatea se regăsește în toată deplinătatea ei în fiecare om. Totodată, demnitatea exprimă caracterul unic, unificator și irepetabil al fiecărui ipostas uman. *Omul demn este acela care este persoană conștientă și liberă, ci nu un individ supus determinismului social și natural.* Demnitatea omului trebuie să fie respectată și în mediul social în care acesta trăiește și trebuie să fie respectată și de către stat. Iată de ce constituțiile democratice și alte instrumente juridice referitoare la statutul social al omului, la drepturile și libertățile fundamentale ale acestuia, fac referire la demnitate ca fiind o valoare morală importantă ce trebuie respectată în raporturile juridice. În opinia noastră, este necesar, sub aspect normativ constituțional, mai mult decât atât și anume **consacrarea demnității ca drept fundamental al omului**. Astfel, calitatea omului ca persoană ar fi mai bine evidențiată juridic, s-ar contura mai clar dreptul acestuia la demnitate în raporturile cu sine, cu alții și cu statul și se generează obligații juridice, în mod deosebit obligația statului, a oricăror instituții sociale, a celorlalți oameni de a respecta demnitatea persoanei, în toate formele de relații juridice și sociale. Acestea sunt principalele argumente pentru care propunem ca în Titlul al II-lea, Capitolul I al Constituției, referitor la principiile constituționale ce caracterizează drepturile omului, primul articol să prevadă că: **„Dreptul persoanei la demnitate este garantat, inviolabil și nu poate fi îngrădit”.**

Articolul 23 consacră și garantează libertatea individuală. Sunt cuprinse reglementări constituționale având un caracter procedural deoarece sunt prevăzute cazurile limitative în care, în procesul penal, libertatea omului poate fi restrânsă. Alin. 1 al acestui articol prevede că: „Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile”. Pentru a se conferi din punct de vedere constituțional o mai mare valoare libertății omului, nu ca individ, ci ca persoană, libertatea existențială fiind un dar al Creatorului și nu o categorie construită juridic, ci numai recunoscută juridic, propunem ca textul constituțional să se refere la libertatea omului în calitatea acestuia de persoană și nu de simplu individ. Astfel, alin. 1 ar avea următorul conținut: **„Libertatea persoanei și siguranța acesteia sunt inviolabile”.**

Art. 29 consacră libertatea de conștiință, libertatea cultelor și libertatea religioasă. Conținutul normativ al articolului nu face niciun fel de referire la credința ortodoxă sau la Biserica Ortodoxă Română, așa cum era în Constituțiile din 1866, 1923 și 1938. Așa cum am arătat mai sus, acest fapt este o consecință a laicizării societății și statului și, mai ales, a refuzului politicienilor de a considera creștinismul, dar în special ortodoxia, ca realitate istorică și caracter esențial al statului și societății. Alin. 5 al acestui articol prevede: „Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate”. În spiritul celor arătate mai sus, în conformitate cu realitatea istorică de necontestat a creștinismului poporului român și în baza tradițiilor constituționale la care am făcut referire, propunem ca

după acest alineat să se adauge unul nou care să consemneze: **„Creștinismul ortodox este religia majorității poporului român. Biserica Ortodoxă este majoritară în stat și independentă”**.

Această consacrare constituțională a credinței ortodoxe majoritare și a poziției dominante a Bisericii Ortodoxe în raport cu alte culte nu ar aduce atingere libertății altor confesiuni sau credințe religioase, dimpotrivă ar consolida sub aspect juridic libertatea religioasă și libertatea de conștiință și, ce este foarte important, ar recunoaște constituțional credința ortodoxă și Biserica ortodoxă ca fiind dominante în conștiința poporului român, dar și în realitatea socială. Se creează, totodată, obligația constituțională ca statul să respecte credința ortodoxă și Biserica ortodoxă, care nu sunt simple forme de cult religios. Consemnarea independenței Bisericii Ortodoxe Române ar exprima faptul că Biserica nu este aservită statului, dar nici deasupra și în afara legii, ci integrată ordinii sociale și juridice instituite prin Constituție și legi. Independența nu este similară nici cu separația bisericii de stat, concept mult teoretizat în doctrină și nu numai și care duce la secularizare și laicizare. Numai pentru că este independentă față de orice interese politice sau de altă natură și are o poziție de egalitate cu statul, Biserica Ortodoxă își poate îndeplini misiunea divină și socială pe care o are, misiune primită nu de la puterea statului, nici de la om, ci de la Dumnezeu, care a creat și susține Biserica Sa. Independența Bisericii Ortodoxe consacrată constituțional ar evidenția, din perspectivă juridică, că aceasta nu este o simplă instituție socială, ci are o natură cu totul diferită față de orice organizație a societății și a statului, fiind o instituție divino-umană. În alte studii, am arătat că autonomia cultelor de care se face vorbire în cuprinsul normativ al articolului 29, este în fapt un grad de libertate redus care nu exclude intervenția statului. În plus, Biserica Ortodoxă nu este un cult oarecare. De aceea, propunem ca la un alt alineat al art. 29, să se prevadă: **„Statul garantează libertatea instituțională, organizatorică și funcţională a Bisericii Ortodoxe și a cultelor recunoscute”**. Pentru a se evita orice încercare de aservire sau de intervenție a statului în activitatea Bisericii și pentru a se da eficiență principiilor democratice ale relațiilor dintre stat, Biserica Ortodoxă și celelalte culte, propunem ca într-un alt alineat la acest articol să se menționeze: **„Relațiile statului cu Biserica Ortodoxă și celelalte culte recunoscute se bazează pe principiile loialității și respectului reciproc”**.

Dreptul la învățătură este consacrat de dispozițiile art. 32 din Constituție. Alin. 1 al acestui articol prevede că: „Dreptul la învăţătură este asigurat prin învăţământul general obligatoriu, prin învăţământul liceal şi prin cel profesional, prin învăţământul superior, precum şi prin alte forme de instrucţie şi de perfecţionare”, iar alin. 7 se referă la învățământul religios: „Statul asigură libertatea învăţământului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţământul religios este organizat şi garantat prin lege”. În opinia noastră, aceste reglementări nu sunt suficiente pentru a garanta învățământul ortodox în școlile de stat, având în vedere că majoritatea populației este de credință ortodoxă. În ultima perioadă, au fost destul de multe luări de poziții din partea unor politicieni sau alte categorii profesionale pentru limitarea și condiționarea învățământului religios în școli, pentru interzicerea sfintelor icoane și a Sfintei Cruci în sălile de clasă. Mai mult, sunt și decizii ale Curții Constituționale în acest sens. Dar împotriva acestor încercări de denigrare, condiționare și limitare a predării religiei în școli, în mod special a religiei ortodoxe, orele de religie continuă să existe în programa școlară datorită atitudinii ferme în acest sens a părinților, pentru a nu fi lipsiți copiii lor de educația în dreapta credință ortodoxă. Pentru a se garanta prezența învățământului ortodox în școli și pentru a se evita alte încercări politice sau juridice de eliminare sau condiționare a acestuia, propunem ca la art. 32 din Constituție, să se adauge un nou alineat care să prevadă că: **„Statul asigură, sprijină și garantează învățământul creștin ortodox și al altor culte în școlile de stat”**. Astfel, se asigură și în plan constituțiuonal educația școlară creștin ortodoxă a tinerilor și copiilor, fapt ce constituie o condiție importantă pentru stoparea procesului accentuat de laicizare a societății românești și pentru continuitatea prin generațiile viitoare a spiritualității, credinței și valorilor ortodoxe ale poporului rămân.

Prin dispozițiile cuprinse în art. 39 din Constituție este consacrată libertatea întrunirilor: „Mitingurile, demonstraţiile, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere şi se pot organiza şi desfăşura numai în mod paşnic, fără nici un fel de arme”. Textul constituțional cuprinde în conceptul de *întrunire* orice miting sau demonstrație specifice societății civile, dar și comuniunea credincioșilor în Biserică. Această generalizare permite guvernanților să interzică sau să limiteze dreptul la comuniune al credincioșilor ortodocși la fel cum procedează cu orice fel de întrunire civilă. În opinia noastră, măsurile restrictive dispuse de stat cu privire la desfășurarea comuniunii de cult a credincioșilor ortodocși, inclusiv în Biserică, reprezintă un abuz, posibil totuși din cauza confuziei create de textul constituțional. Așa cum am arătat și în alte studii și cum afirmă marii teologi și dogmatiști români, comuniunea credincioșilor în Biserică nu este o întrunire civilă, ci o manifestare solemnă a credinței și a iubirii generate de prezența și lucrarea Duhului Sfânt și nu numai de voința umană a credincioșilor. Comuniunea de credință și iubire a credincioșilor ortodocși este o realitate divină și umană de natură

diferită față de întrunirile civile. De aceea, propunem ca la art. 39 să se adauge un nou alineat care să prevadă: **„Statul garantează libertatea de comuniune a credincioșilor în Biserică și în toate formele cultului ortodox”.**

Articolul 40 din Constituție garantează dreptul la asociere a cetățenilor. Alineatul 1 arată: „Cetăţenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate şi în alte forme de asociere”. Textul constituțional nu face nicio diferență între formele de asociere civilă a cetățenilor și Biserică, considerată ca fiind tot o modalitate civilă de asociere a cetățenilor. Este o gravă confuzie, dar care permite guvernanților să generalizeze măsurile de condiționare sau limitare a exercitării dreptului la asociere și pentru Biserică. Sfânta Evanghelie, Sfinții Părinți, dar și teologii ortodocși au demonstrat că Biserica este Trupul lui Hristos, iar credincioșii sunt membrele acestui Trup. Biserica Ortodoxă este constituită și susținută de Sfânta Treime care împreună cu Sfânta Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară Maria și cu toți sfinții sunt prezenți nevăzuți în Biserică. Prin urmare, nu se poate ca Biserica să fie inclusă sub aspect juridic în rândul formelor și tipurilor de asociere specifice societății civile[3]. Pentru aceste considerente, propunem ca la articolul 40 să se adauge un nou alineat care să prevadă: **„Dreptul de comuniune a credincioșilor ortodocși și de unitate a Bisericii Ortodoxe sunt garantate și inviolabile”**. Prin propunerile făcute privind completarea articolelor 39 și 40 din Legea Fundamentală, **„comuniunea credincioșilor ortodocși”** devine și o categorie juridică garantată constituțional.

Dispozițiile art. 48 din Legea Fundamentală consacră dreptul cetățenilor de a avea o familie. Alineatul 1 arată că: „Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimţită între soţi, pe egalitatea acestora şi pe dreptul şi îndatorirea părinţilor de a asigura creşterea, educaţia şi instruirea copiilor”. Susținem inițiativa populară care a avut ca scop revizuirea Constituției și propunem următoarea formulare a acestei reglementări constituționale: „**Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimţită între un bărbat și o femeie, pe egalitatea acestora şi pe dreptul şi îndatorirea părinţilor de a asigura creşterea, educaţia şi instruirea copiilor*”***. Precizarea în textul constituțional că orice căsătorie este posibilă numai între un bărbat și o femeie este esențială pentru a se consacra și prin Legea Fundamentală familia creștină pe care o binecuvântează, prin Sfânta Taină a căsătoriei, Biserica Ortodoxă. Încercările unora de a se recunoaște prin lege homosexualismul și relațiile homosexuale este o atingere gravă adusă tradițiilor și dreptei credințe ortodoxe ale poporului român.

Dispozițiile articolului 53 reprezintă temeiul constituțional prin care statul poate să aplice prin lege măsuri restrictive pentru exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale. Redăm conținutul normativ integral al acestui articol: (1) Exerciţiul unor drepturi sau al unor libertăţi poate fi restrâns numai prin lege şi numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securităţii naţionale, a ordinii, a sănătăţii ori a moralei publice, a drepturilor şi a libertăţilor cetăţenilor; desfăşurarea instrucţiei penale; prevenirea consecinţelor unei calamităţi naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav; (2) Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporţională cu situaţia care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu şi fără a aduce atingere existenţei dreptului sau a libertăţii.

Pentru a se conferi o protecție mai ridicată drepturilor și libertăților fundamentale consacrate constituțional și a da posibilitatea Curții Constituționale și instanțelor judecătorești să cenzureze măsurile discreționare ale guvernanților care reprezintă exces de putere, ar trebui să se menționeze în art. 53 din Constituție că: **„Exercitarea dreptului la viață, a libertății de conștiință și a libertății de religie nu poate fi restrânsă. Orice măsură restrictivă nu poate afecta demnitatea omului”**. În acest caz, dispozițiile normative din legile speciale care permit guvernanților să dispună restrângerea exercitării dreptului fundamental la comuniune religioasă a credincioșilor ortodocși în Biserică și în alte forme ale cultului ortodox ar deveni evident neconstituționale, respectându-se în acest fel natura juridică de drept natural absolut, inviolabil a libertății de conștiință și al libertății religioase[4].

Capitolul al III-lea din Titlul al II-lea al Constituției reglementează îndatoririle fundamentale ale cetățenilor și străinilor, corelative drepturilor și libertăților fundamentale consacrate. Articolul 57 se referă la îndatoririle privind exercitarea drepturilor și libertăților, după cum urmează: „Cetăţenii români, cetăţenii străini şi apatrizii trebuie să-şi exercite drepturile şi libertăţile constituţionale cu bună-credinţă, fără să încalce drepturile şi libertăţile celorlalţi”. Noțiunea de *bună-credință* este interpretată și aplicată în practica judiciară în sens laic ca valoare morală și juridică. Pentru a conferi o mai mare consistență bunei credințe la care se referă textul constituțional, propunem ca aceasta să fie înțeleasă explicit ca bună credință în spiritul valorilor și tradițiilor ortodoxe ale poporului român care au la bază Porunca iubirii și exclud răul și dezbinarea sau exacerbarea egoismului, a interesului personal, acestea din urmă îngăduite de legea juridică.

Propunem următoarea formulare a textului constituțional: **„Cetăţenii români, cetăţenii străini şi apatrizii trebuie să-şi exercite drepturile şi libertăţile constituţionale cu bună-credinţă, în**

spiritul și cu respectarea valorilor și tradițiilor ortodoxe ale poporului român, fără să încalce drepturile şi libertăţile celorlalţi". În acest fel, se creează o bază constituțională pentru promovarea încrederii în relațiile juridice, în special cele economice și pentru eliminarea formalismului exacerbat în contractele comerciale. Să nu uităm că în tradiția poporului român, inclusiv în perioada contemporană, forma consensuală, nescrisă a contractului era regula generală. Un contract de vânzare-cumpărare, chiar și a unor bunuri importante se încheia printr-o simplă strângere de mână.

Nu avem pretenția că propunerile noastre sunt infailibile sau singurele posibile pentru a ridica conținutul normativ al Legii Fundamentale la tradițiile și valorile credinței ortodoxe. Am dorit să oferim un subiect de meditație și analiză pentru orice cititor interesat de o astfel de temă. În opinia noastră, niciuna dintre propunerile pe care le susținem în vederea modificării și completării unor dispoziții normative din Constituție nu afectează în niciun fel cerințele democrației constituționale contemporane și ale statului de drept, dimpotrivă le adâncesc și le conferă noi sensuri și semnificații. Totodată, prin aceste propuneri, natura laică a Constituției nu este înlăturată, creștinismul nu devine o ideologie constituțională, așa cum se întâmplă cu religia islamică pentru țările arabe. Așa cum am arătat, avem în vedere reflectarea constituțională a tradițiilor ortodoxe ale poporului român. Consacrarea în Constituție a caracterului de stat creștin ortodox, nu schimbă laicitatea statului Român, ci dă expresie realității istorice de necontestat a faptului că poporul român s-a născut creștin, a rămas creștin și vrem să rămână creștin. Procedura de revizuire constituțională este foarte dificilă și aproape imposibil de realizat în condițiile sociale și politice actuale. Acest fapt nu împiedică opiniile și discuțiile în acest domeniu, aspect pe care l-am avut și noi în vedere prin acest studiu.

Starea de constituționalitate se realizează nu numai prin conținutul normativ al Constituției, dar și prin interpretarea și aplicarea ei de către guvernanți și cetățeni, prin modalitatea de receptare a Constituției de către societatea civilă. Chiar și în actuala configurație normativă, Constituția și constituționalismul în România ar putea fi ridicate la consistența valorilor și tradițiilor ortodoxe ale poporului român, dacă s-ar ajunge la un **comportament constituțional loial, în spiritul adevărurilor de credință ale ortodoxiei din partea guvernanților în primul rând, dar și de către cetățeni.**

III. Unele concluzii

Încercarea noastră de a ridica Legea Fundamentală la valoarea și demnitatea ortodoxiei constitutive pentru poporul român este un ideal greu de înfăptuit astăzi. Voltaire afirma cu profunzime că, „în realitate existăm și în ideal trăim". Cât de frumos este să trăiești în idealul spiritual și autentic al ortodoxiei, singurul care te poate duce prin cuvântul și harul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, prin Biserica Ortodoxă la adevărata și singura realitate care transgresează limitele și neputințele acestei lumi, într-un cuvânt la viața cea după Hristos! Referitor la creştinism în societatea contemporană, vrednicul de pomenire Arhiepiscopul Justinian al Maramureșului și Sătmarului spunea: „Mulțimea care cercetează pe alocurea bisericile este un semn că mileniul trei va fi un mileniu profund religios. Tehnica se va dezvolta într-un mod foarte mare, înspăimântându-i pe oameni, știința de asemenea va face mari progrese, fără însă să le aducă liniște și bucurie. Oamenii nu vor fi fericiți, ei vor fi tot mai neliniștiți și mai chinuiți de propriile invenții și cu toate acestea omul va simți nevoia de religie, de credință, de o viață mai liniștită și pe toate acestea oamenii le vor găsi în biserică, în sfintele biserici divine prin care vor simți că se apropie de lumea spirituală, de lumea în care este prezentă lumina lui Dumnezeu. Paralel cu aceasta se va dezvolta și o lume străină total de Dumnezeu. Vor apărea mulți martiri și cuvioși care vor fi profund pătrunși de dragoste și dor după Hristos, Dumnezeu Tatăl. Dor care astăzi este aproape necunoscut. Dragoste care astăzi s-a împuținat foarte mult. Puțini, foarte puțini sunt astăzi cei ce plâng de dor după Hristos, după Dumnezeu cel în Treime adorat"[5]. Este de actualitate întrebarea pe care Sfântul Petru o adresează Domnului: „**Quo vadis, Domine?" – Încotro, Doamne?**

Note:

[1]A se vedea în Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predica de pe Munte*, Editura Credința Strămoșească, Episcopia Buzăului, 2010, p. 265.

[2]Bogdan Eduard, *Justinian*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2006, p. 158.

[3]Pentru dezvoltări, a se vedea: Andreescu Marius, *Biserica și libertatea de conștiință la vreme de încercare*, în revista *Porunca Iubirii*, Editura Agaton, Făgăraș, aprilie, 2020.

[4]Pentru dezvoltări, a se vedea: Andreescu Marius, *Cum este posibilă restrângerea unor drepturi într-o societate democratică? Aspecte teologice și constituționale*, în revista *Porunca Iubirii*, Editura Agaton, Făgăraș, iunie 2020.

[5]Bogdan Eduard, *op. cit.,* pp. 263-264.

Vechi clerici piteșteni de la biserica „Sf. Treime”- schitul Beștelei

drd. Octavian DĂRMĂNESCU

Vechi metoc al mănăstirii „Mihai Vodă” din București, a fost terminat în jurul anilor 1678-1682. A fost reparată de familia Beștelei în 1732. A fost reparată din nou în jurul anului 1810 (fiind afectată de cutremurul din 1802) și al anului 1860. La cercetările arheologice din 1974, s-a descoperit că a fost zidită pe un lăcaș mai vechi. Prezentăm în contiunare câțiva dintre clericii care au slujit aici, la biserica de pe strada cunoscută îndeobște Scoroboaia.

Grigorie (egumen evocat în 1704[1]). Documentul arată că „egumenul popa Grogorie de la schitul lui Ianache vistier din Pitești” vinde lui Mușat, tot din Pitești, o țigancă pe care mănăstirea musceleană Râncăciov (a Mitropoliei) i-o dăduse la schimb cu un alt copil de țigan. Tot în 1704 domnul Constantin Brâncoveanu îi poruncea să returneze sculele meșterului Arbănaș (albanez), răposat atunci, meșter care, foarte probabil, zidise anexe acolo[2].

Timotheu (egumen între 1775[3]-1778). Din act reiese că în 1784 se judeca cu mănăstirea Mihai Vodă a cărei stăreție îi imputa că îi este dator.

Duminică (egumen între 1778[4]-1781).

Ignatie (egumen, răposat până în 1783[5]). Nu se poate încă preciza în ce perioadă a condus schitul. Numele lui apare într-o jalbă a nepotului său, grecul Nicolae Artenos, care îl învinovățea pe egumenul Mihaliotis că după ce Ignatie moare la Pitești, ia din avutul lui. Reclamantul nu poate demonstra acuzele, iar cazul (rejudecat în 1784) se închide.

Partenie (egumen amintit între 1796[6]-1799). Considerăm că este același egumen al schitului vecin, Buliga.

Ioan (preot, iconom, evocat în 1796[7]).

Pană (preot, evocat în 1796[8]). Foarte probabil preotul Pană de la viitoarea biserică „Sf. Vineri”.

Dimitrie (arhimandrit, răposat în 1805[9]).

Chesarie (egumen, evocat în 1808[10]).

Nicolae (**preot, evocat în 1808**[11]**)**. În 1848 o „Vica sin popa Nicolae" botează la această biserică împreună cu fiul „Dumitru sin popa Ioan Borlescu" (foarte probabil rudă cu preoții Dimitrie și Matei, fiii popii Manea Borlescu de aici)[12].

Mihai Bogatu (preot, evocat în 1808[13]). Foarte probabil tatăl viitorului preot Matei Borlescu de aici („popa Matei sin popa Manea Borlescu") dar și al colegilor acestuia, protopopii Dimitrie (Mihai) și Pătrașcu. După o cercetare sistematică, pe popa Mihai l-am asimilat popii Mihai Bogatu, evocat în arhiva bisericii domnești vecină, prima dată în 1809[14]. Un protopop argeșean (posibil de Pitești) cu același nume este amintit în 1766[15]. Un preot muscelean, Mihai, este amintit ca fost protopop al plășii din sudul județului Muscel (Podgoria sau Râurile?) într-un act din 1815 cu privire la o jalbă a sătenilor din Păcioi, sat în actuala comună Coșești[16]. Și cum avem un precedent în care un protopop de plasă musceleană, Luca, slujește în Pitești (la „Precesta Veche" și la metocul episcopal de aici), reședința altui județ, datorită proximității, putem să îl legăm pe acest Mihai de clerul slujitor din Pitești. Un preot Mihai este amintit și în pomelnicul intern din 1842[17]. Preoții „Mihai" evocați în Pitești: la „Sf. Ioan" („popa Mihai sin popa Barbu", 1812), la „Precista Veche" („popa Mihalache", 1856), la „Precista Nouă"-Mavrodolu („popa Mihalache Minescu", 1856-1864, viitor protopop)[18]. În 1814 negociază, ca socru al lui State Moscu, un embatic pentru un loc din curtea bisericii, loc care era în spatele prăvăliei lui[19]. În 1815 deja murise[20]. În 1839, „Safta Trenţoaia şi Voica prioteasa, soţiia popi lui Mihai bogatu" doresc recuperarea în folosul lor a unei danii, dar nu reușesc[21]. Vinde ilegal, se pare, fără știrea epitropiei, o prăvălie a bisericii domnești[22]. Un cuplu, preotul Mihai, împreună cu soția lui, Ilinca, este pomenit atât în pomelnicul viitorului protopop Șărban (informație din pomelnicul din 1837 de la biserica „Buna Vestire"- Greci; pomenit drept tată al lui), dar și în cel al viitorului protopop Zanfir (informație din pomelnicul fostului metoc episcopal). În 1844 „Nicolae sin popa Sima cu Ecaterina sin popa Mihai" cunună la „Sf. Gheorghe" un cuplu de tineri[23] – acest „popa Sima", cuscrul popii Mihai Bogatu, scris și în pomelnicul metocului din Pitești al episcopiei Argeș, mai este evocat în 1844, când la biserica „Sf. Treime-Beștelei" un „Ilie sin popa Sima" se căsătorește[24]. El este un preot care vine mereu în legătură cu Piteștii, dar nu slujește aici, probabil popa Sima din Cocu[25] sau altul, mai sudic, popa Sima din Negrași[26]. Același Ilie, cizmar, își îngroapă pruncul în 1847 la biserica „Precista din Coastă"[27]. În 1845, un „Costandin băcanu sin popa Mihai Bogatu" este naș de botez la biserica vecină „Sf. Treime-Beștelei"[28]. El botează copilul lui Ilie, fiul popii Sima pomenit mai sus. Același naș botează tot acolo copilul lui Gheorghe, alt fiu al popii Sima, în 1847[29].

În 1848, tot Costandin băcanul, fiul popii Mihai Bogatu, botează la „Sf. Vineri" copilul Ecaterinei, fiica preotului Cârstea[30]. În 1850, la schitul Buliga „Maria sin popa Mihai Borlescu", căsătorită cu preotul Dimitrie catihis de la biserica domnească își botează un copil, Ioan, naș fiind Gligorie Coculescu, fiul protopopului Gheorghe[31]. Tot acolo, în 1854, o „Fârsina sin popa Mihai" este nașă de botez[32].

Ionichie (**monah, răposat în 1813 și îngropat aici**[33]).

Nicolae (**diacon, preot, evocat între 1817-1819**[34]).

Neofit (**egumen, evocat în 1820**[35]). E pus pe viață egumen la Beștelei, schit fără datorii, contra unui „împrumut" dat stăreției de la Mihai Vodă (București), 5.000 de taleri, pe care, conform contractului, nu îi va mai pretinde. Se angajează să întrețină doi preoți „cu cântăreți și paraclisier" și să se slujească zilnic. Contra acestei „boierii" cumpărate, Neofit are dreptul post-mortem de a fi trecut la pomelnicul mare.

Matei Geanbașu (**preot, evocat în 1822**[36] **și 1824**[37]). Este hirotonit chiar pe seama acestei biserici în 1822. Este fiul lui Mihai, foarte probabil clericul de aici. Catagrafiat aici și în 1824[38]. Mai există doi preoți piteșteni cu această îndeletnicire (nu neapărat rude): popa Ștefan Geanbașu de la „Buna Vestire"-Greci, oprit de la cele sfinte (potrivit catagrafiei din 1824, avea 40 de ani) și popa David Geanbașu, tot în aceeași perioadă, de la biserica domnească.

Gheorghie sin popa Costandin Cioranu (**preot, sacheliu, evocat între 1824**[39]**-1865)**. În 1824, potrivit sursei citate, avea 35 de ani. Catagrafiat aici și în 1833[40]. Evocat în registrele mitrice ale bisericii și între 1832-1834 („Gh. Cioran duhovnic"), în 1835 („Gh. Costandin"), în 1837 („Gh. duhovnic"). Potrivit catagrafiei din 1838 doi preoți „Cioran", Nică și Gheorghe (văduv, 45 de ani) stau în culoarea neagră[41]. Evocat și în 1843-1848 („Gh. Duhovnic"), în 1849-1853 („popa Gheorghe"), în 1855-1861 („popa Gheorghe") și în 1864-1865 („popa Gheorghe"). În 1845 „popa Gheorghe duhovnic sin popa Costandin" este naș de botez la biserica unde slujește[42]. În 1846 Andreica, fiica popii Gheorghe duhovnicul, își botează la biserica unde slujește tatăl ei, copilul[43] și tot în acest an, tatăl ei botează doi copii ai unor mahalagii. În 1847, ca naș de botez, este consemnat cu rangul de „sacheliu"[44]. În toamna lui 1848 este din nou naș de botez[45]. În următorul an „Ioan sin preotu Gheorghie sacheliu" se căsătorește la biserica „Sf. Treime" cu o fată din Chițești, județul Mușcel, naș fiind tot niște Ciorani: „Costandin sin postelnicu Andrei Cioran cu Maria, maica sa"[46]. În 1850, este din nou naș de botez, cronica consemnându-l drept „popa Gheorghie

duhovnicul”[47]. În 1853, „popa Gheorghe de la Beștelei” este naș din nou[48]. Din nou naș în 1856[49]. În 1860, fata lui, Andreica, este nașă de cununie[50], iar în 1862 este nașă la botezul fratelui ei, „Niță popa Gheorghe”[51]. După cum am arătat, între anii 1861-1864 preotul Gheorghe nu mai semnează în registrele mitrice, dar reapare în perioada 1864-1865. În 1864, fata lui, Elena, căsătorită cu popa Matei Ionescu de la biserica „Sf. Vineri” își botează un copil la „Precista Veche”[52]. Există cel puțin doi preoți Cioran din care descind clericii „Cioran” piteșteni: acest Costandin, din care descinde popa Gheorghe Cioran de la „Sf. Treime” și acel popa Nică Cioran din catagrafia din 1838, și popa Tudor, al cărui fiu, Dimitrie Cioran, profesor, a slujit la biserica domnească. Considerăm că acești doi vechi preoți, Costandin și Teodor, au fost, la rându-le, frați, și, probabil, au slujit și în Pitești. De exemplu, popa Costandin ar putea fi unul dintre cei doi preoți „Costandin”, vechi, de la „Precista Nouă”, neidentificați îndeajuns până acum. Cât privește pe popa Teodor, el, cu siguranță, este tatăl preotului profesor Dimitrie Cioran de la biserica domnească, slujitor, la rându-i, acolo, dar traversat de mitrice doar în anul 1838.

Matei Mihai Borlescu (**preot, evocat între 1824**[53] **și 1848; m. 1848**). Potrivit sursei, în 1824 avea 30 de ani. Mitricele interne atestă faptul că era fiul popii Manea Borlescu (Mihai Bogatu, am presupus noi), fost preot aici. În catagrafia stânjenilor proprietarilor piteșteni din 1831 apare la poziția 818 un „popa Matei”, foarte probabil cel în cauză[54]. Popa Matei este evocat și în 1832-1833 („popa Matei”), în 1834, („Matei Borlescu”), în 1835 („Matei Mihai”). Foarte probabil frate cu protopopul Dimitrie Mihail, tot de la „Sf Treime”. Evocat în aceleași mitrice în anul 1837 și în perioada 1843-1848. Tot în 1837 fiica lui, Maria, se căsătorește[55]. În 1838, este catagrafiat un „popa Matei”, etatea 50, foarte probabil acesta[56]. Este tatăl popii Anastasie („Năstase”) de la „Precista-Nouă”-Mavrodolu (deci cuscru cu popa Barbu de la biserica vecină, „Sf. Ioan”) care, la rându-i, este tatăl viitorului preot Nae Mateescu de la biserica domnească, nume de familie luat chiar după prenumele popii Matei, bunicul său. În mitricele bisericii „Sf. Treime” apare de câteva ori în jurul anului 1850 un preot neoficiant aici, Ioan Borlescu, foarte probabil rudă cu clericii Mihai. Această „dinastie” de preoți din Borlești cu legături în Pitești este una reală, în 1862 fiind înmormântată la biserica „Greci” Lucsandra preoteasa, soția preotului Sandu din Borlești[57]. În vara anului 1848 popa Matei moare de holeră[58].

Hrizea (**preot, evocat în 1825**[59]). Sursa dă următoarele detalii: „zapciu preoțesc, scutit, preot, 30 de ani”.

Dimitrie Mihail (**preot, protopop, evocat din 1832**[60]**-1865?**). În 1834, semnează în mitricele interne „popa Dumitru sin Mihail” și „Dimitrie potropop”[61], iar în 1835, „Dimitrie Mihai”; foarte probabil frate cu Matei Mihai, colegul lui de la aceeași biserică. În 1837, este consemnat din nou cu rangul de protopop[62], apoi prezența lui în mitrice dispare brusc, reapărând, foarte probabil, cu acel popă Dimitrie consemnat tot aici între 1854-1865. În 1844 fiica lui, Ana, se căsătorește cu viitorul preot Pandele Boerescu de la biserica „Greci”[63]. Legăturile cu acea biserică sunt și mai strânse familial: fiul lui, Dimitrie Protopopescu, este căsătorit cu Ecaterina, fiica protopopului Costantin Brădeanu, parohul de la „Greci”, perechea de tineri botezându-și copilul, Mihail (în amintirea popii Mihai Bogatu-Borlescu, bineînțeles), naș fiind chiar bunicul lui, popa Costandin sachelarie[64] (în 1851, tot aici, își vor mai boteza un copil, Ioan, naș fiind Ilie, fiul aceluiași protopop Costandin).

Pătrașcu Mihail (**protopop, evocat în 1833**[65] **și în 1838**[66]). De fapt, popa Pătrașcu este semnalat încă din 1820 în pomelnicul metocului episcopiei Argeș la Pitești (instituție cu paraclis, localizată în propunerea Eugeniei Greceanu pe locul actualei Case a Sindicatelor)[67]. Nu este semnalat în catagrafia proprietarilor piteșteni din 1831, semn că figura pe statele episcopale și presta unde impunea episcopul. O „Elena sin popa Pătran, satu Vieroșu”, se căsătorește în 1839 la „Precista Veche” cu Ioan, fiul lui popa Mușat[68]. Un Pătrașcu, preot văduv, era catagrafiat în 1838 în culoarea roșie, 48 de ani, cu următorii copii: Mihalache (13 ani), Ghiță (8 ani), Anica (7 ani) și cu următoarele rude: Anca (sârbă, văduvă de 70 de ani) și Joița (fiie-sa, 15 ani), p. 157.

Dumitru (**paracliser, evocat în 1833**[69]). Probabil viitorul popă Dimitrie (începând cu 1854), tot de aici, nu protopopul Dimitrie Mihail.

Tănase (**preot, evocat între 1843**[70], **1844-1851, 1853**). Un alt preot Tănase care are legătură parțială cu această biserică exact pe acest segment temporal este popa Anastas(i)e de la biserica Mavrodolu, fiul preotului Matei Mihai Borlescu de aici, de la „Sf. Treime”.

Mincă (**paracliser, evocat în 1843**[71]). Potrivit sursei, este fiul diaconului Mecu din satul Ștefănești, județul Mușcel, este mire, iar mireasa este Sultana sin Marin.

Ion, (dascăl, evocat în 1850[72]). Sursa, de la biserica Buliga, nu indică neapărat unde este dascăl acest Ion, dar prezumăm că la biserica „Sf. Treime”. Potrivit ei, Ion este fiul lui popa Gheorghe (cu siguranță Gheorghe Cioran de la „Sf. Treime”, nașul fiind un „Cioran”) – a nu se confunda cu un alt dascăl Ioniță,

de la Mavrodolu, fiul popii Costandin Mionea, și cu dascălul piteștean Ioniță Rădulescu. În anul următor, din păcate, lui Ion îi moare un copil[73]. În 1852, își botează două gemene, mamă fiind Ana și nașă fiind Maria postelniceasa[74]. În 1857, fiica lui, Ecaterina, este nașă de botez[75]. În 1860, „Marin sin Niță popa Gheorghe" este naș de botez[76]. În 1862, își mai botează un copil, nașă fiind sora lui, Andreica[77].

Alexie (grecu) Moraitu (dascăl, staroste, evocat în 1846[78]; m. 1863[79]). În 1847, este naș de botez al unui copil de caldaragiu[80]. La fel și în anul următor[81]. Tot în acest an, vara, în timpul epidemiei locale de holeră, îi moare un copil, Elisaveta[82]. Fata preotului Matei de aici era căsătorită cu un „Moraitu", de aici, probabil, și legătura cu angajarea la această biserică. În 1850, este naș de cununie împreună cu soția lui, Paraschiva[83]. În 1852, este naș de botez[84]. Fiica lui, Sevastița, se căsătorește cu un etnic grec în 1855 la biserica „Mavrodolu"[85]. În 1860, este ales staroste de către breasla meseriașilor din Pitești[86]. În 1863, dascălul Alexe, starostea, moare, mitricele consemnându-l ca având o vârstă trecută de 50 de ani. Aflăm că Alexe Moraitul este fiul lui Atanasie și coroborăm cu o altă informație din mitrice: Alecu Atanasiu starostea, cu un an înainte, fusese naș de botez la „Sf. Treime"[87]. În Pitești mai este un dascăl Alecu, la biserica „Sf. Vineri", dar mai tânăr, fiul popii Gheorghe din Câmpulung[88].

Ilie (**inscripția „ierei Ilie" pe o cruce funerară nedatată**[89]). Un preot Ilie este consemnat la începutul secolului al XIX-lea la biserica domnească din Pitești și în 1833 în cătunul piteștean Prundu.

Dimitrie (**preot, evocat între 1854**[90] **și 1865**). Foarte probabil protopopul Dimitrie Mihail de aici, evocat încă din 1832.

Note:

1Petronel Zahariuc (editor), Florin Marinescu, Dumitru Nastase, *Documente românești din arhiva mănăstirii Simonopetra*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2016, doc. 458, p. 413.

2Arhivele Naționale, Fond „Mănăstirea Mihai Vodă", P. V, f. 17, *apud* Petre Simionescu, *Contribuții la studiul monumentului Beștelei din Pitești*, în „R.M.M.-M.I.A.", anul XVIII, nr.1, 1987, p. 89.

3Petronel Zahariuc (editor), Florin Marinescu, Dumitru Nastase, *op. cit.*, doc. 598, p. 504.

4*Ibidem*.

5*Ibidem*, doc. 597, p. 503.

6*Ibidem*, doc. 636, p. 528, și, respectiv, doc. 652 p. 540.

7*Ibidem*, doc. 636, p. 528.

8*Ibidem*, doc. 636, p. 528.

9Marin M. Braniște, Ilie Diaconescu, *Pisanii, însemnări şi manuscrise din vechile biserici ale oraşului Piteşti* (în continuare, *Pisanii, însemnări…*), în „M.O.", anul XXIII, 1971, nr. 5-6, Craiova, 1971, p. 400.

10Șt. Berechet, *Catagrafia episcopiei Argeșului în 1808*, în „B.O.R.", seria a II-a, anul XL, 1922, p. 685.

11*Ibidem*.

12Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale (în continuare, S.J.A.A.N.), fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime", Pitești, Dos. 15/1848, Botezați, f. 2.

13Șt. Berechet, *op. cit.*, p. 685.

14Arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe" din Pitești (în continuare, „Arhiva... domnești"), „Registrul cu acte în copii", f. 6, („eu popa Mihai, cumnatu lui Dumitraşcu, adeverez"). În 1831 catagrafia stânjenilor proprietarilor din Pitești consemnează două preotese Voica: una stă în mahalaua „Sf. Troițe", foarte probabil soția răposatului popă Mihai, cealaltă în mahalaua „Uliții frumoase", culoarea albastră, soția răposatului protopop Nicolae, S.J.A.A.N., Fond Primăria Pitești, Dos. 1/1831 (nr. 135 și nr. 317).

15Mihail M. Andreescu, *Documente muntene referitoare la Mitropolia Țării Românești, Mânăstirea Argeș și Episcopia Argeșului. Anii 1492-1823*, București, 2004, doc. 126 și doc. 127, p. 162. În 1769 era fost protopop, *Ibidem*, doc. 137, p. 170. Un preot piteștean, Mihail, este amintit în 1711, *Ibidem*, doc. 96, p. 134.

16Arhivele Naționale, Colecția "Documente Muntenești", P. CXCI, doc. 1.

17Arhiva... domnești, „Pomelnicu..." *,* f. 1 („Mihai ierei").

18Un popa Barbu „ot Sf. Ioan" are un pomelnic în cel mare, al metocului episcopiei, început în 1820, vezi Arhiva bisericii „Precista-Nouă"-Mavrodolu din Pitești (în continuare, Arhiva... Precista Nouă), „Pomelnic-1820", f. 14.

19Arhiva... domnești, „Registrul cu acte în copii", f. 20, nr. 10 și Ibidem, „Dosar coprinzând...", doc. 12. Actul interesează și în privința ingerințelor externe. Preoții de la „Sf. Gheorghe" fac afaceri cu preotul Mihai Bogatul după indicațiile episcopului Iosif al Argeșului. Că ochiul episcopiei, vecină de gard prin metocul său din centrul Piteștilor cu „Sf. Gheorghe", este atoate-văzător și în curtea vecină, o probează și un alt act. Același episcop poruncește în 1817 preotesei Voica, văduva preotului Mihai Bogatu, să facă act separat cu un negustor cu care avea în comun o prăvălie, Ibidem, „Dosar coprinzând documente vechi ale Biserici Sf. Gheorghe" (completare pe verso: „Acest dosier cu acte vechi s-au numerotat, șnuruit și sigilat, coprinzând file două sute șaptezeci, 1894, maiu 10, paroh G. Popescu, epitrop Raicoviceanu"; în continuare, „Dosar coprinzând…"), doc. 15.

20Arhiva... domnești, „Dosar coprinzând...", doc. 13 și doc.14.

21Ibidem, „Registru cu acte în copii", f. 6.

22Ibidem, f. 9-10.

23S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Gheorghe", Pitești, Dos. 2/1844, Botezați, f. 3.

24S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime", Pitești, Dos. 11/1844, Cununați, f. 3.

25S.J.A.A.N., Col. Doc. Ist., P.V, doc. 4.

26Ibidem, P.XIII, doc. 59.

27S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Precista Veche din Coastă", Pitești, Dos. 5/1847, Morți, f. 2.

28S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime", Pitești, Dos. 12/1845, Botezați, f. 3.

[29]Ibidem, Dos. 14/1847, Botezați, f. 3.
[30]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Vineri”, Pitești, Dos. 13/ 1848, Botezați, f. 1.
[31]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Îngeri”-Buliga, Pitești, Dos. 18/ 1850, Botezați, f. 1.
[32]Ibidem, Dos. 22/ 1854, Botezați, f. 2.
[33]Constantin Bălan, *Inscripții medievale și din epoca modernă a României – Județul istoric Argeș, sec. XIV-1848*, Editura Academiei Române, București, 1994, p. 379.
[34]S.J.A.A.N., Col. Doc. Ist., P. XVLVII, doc. 43. Era fiul lui Radu și fusese hirotonit de mitropolitul Filaret în metocul episcopiei Argeșului din București în 1817. În 1819 se mută la biserica din satul Găvana cu hramul „Cuv. Paraschiva”, care avea trebuință de un preot. În 1848 moare preot acolo.
[35]Petronel Zahariuc (editor), Florin Marinescu, Dumitru Nastase, *op. cit.*, doc. 714, pp. 573-574.
[36]S. J.A.A.N., Col. Doc. Ist.,P. XVLVII, doc. 56.
[37]I. Ionașcu, *Catagrafia eparhiei Argeș la 1824*, București, 1942, p. 36.
[38]Marin M. Braniște, Ilie Diaconescu, *Catagrafia preoților din județul Argeș la 1833* (în continuare, *Catagrafia...1833*) în „M.O.”, anul XIII, nr. 5-6, 1961, p. 398.
[39]I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 36.
[40]Marin M. Braniște, Ilie I. Diaconescu, *Catagrafia... 1833*, p. 398.
[41]Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești...*, p. 122.
[42]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime, Pitești”, Dos. 12/1845, Botezați, f. 3.
[43]Ibidem, Dos. 13/1846, Botezați, f. 1.
[44]Ibidem, Dos. 14/1847, Botezați, f. 1.
[45]Ibidem, Dos. 15/1848, Botezați, f. 2.
[46]Ibidem, Dos. 16/1849, Cununați, f. 2.
[47]Ibidem, Dos. 17/1850, Botezați, f. 2.
[48]Ibidem, Dos. 20/1853, Botezați, f. 2.
[49]Ibidem, Dos. 23/1856, Botezați, f. 2.
[50]Ibidem, Pitești, Dos. 27/1860, Botezați, f. 2.
[51]Ibidem, Pitești, Dos. 29/1862, Botezați, f. 2.
[52]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Precista din Coastă”, Pitești, Dos. 20/1864, Botezați, f. 2.
[53]I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 36.
[54]S.J.A.A.N., Fond Primăria Pitești, Dos. 1/ 1831, f. 14.
[55]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 8/1837, Cununați, f. 2.
[56]Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești în catagrafia din 1838* (în continuare, *Orașul Pitești...*), Editura Ordessos, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2011, p. 121.
[57]S.J.A.A.N, Fond C.R.S.C., Parohia „Buna Vestire”-Greci, Pitești, Dos. 30/ 1862, Morți. f. 1.
[58]S.J.A.A.N., Fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 15/1848, Morți, f. 2.
[59]În 1831 un popă Rizea, foarte probabil același, stătea în mahalaua „Sf. Ilie”, vezi S.J.A.A.N., fond Primăria Pitești, Dos. 1/1831, f. 8. În 1832 „Rada sin popa Rizea” se căsătorește la biserica „Sf. Nicolae” cu „Tanasiie sin popa Ioniță din mahalaua Sf. Ion”, vezi S.J.A.A.N., C.R.S.C., Parohia „Sf. Nicolae”, Pitești, Dos. 2/ 1832, f. 1. În vara lui 1848 la biserica „Sf. Ilie”, printre mulți alți răposați de pe urma holerei este evocată și o „Călina sin Nicolae jimblaru, soția lui Ioan popa Rizea”, vezi S.J.A.A.N., C.R.S.C., Parohia „Sf. Ilie”, Pitești, Dos. 16/ 1848, f. 4.
[60]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 1/1832, Botezați, f. 2.
[61]În 1834 la biserica vecină, „Sf. Ioan”, un Dimitrie Protopopescu, fiul popii Dimitrie (probabil cel de la ”Sf. Treime”), era naș. Vezi S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Ioan”, Pitești, Dos. 3/1834, Botezați, f. 2.
[62]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 8/1837, Cununați, f. 2.
[63]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Buna Vestire”-Greci, Pitești, Dos. 2/1844, Cununați, f. 1.
[64]Ibidem, Dos. 19/1849, Botezați, f. 1.
[65]Marin M. Braniște, Ilie I. Diaconescu, *Catagrafia... 1833*, p. 398.
[66]În 1838 era catagrafiat în culoarea roșie un protopop văduv, etatea 48 de ani, Pătrașcu Mihail, foarte probabil frate cu colegul lui de altar de la Sf. Treime, Dumitru Mihail, vezi Spiridon Cristocea, *Orașul Pitești...*, p. 157. În 1849 la biserica ”Sf. Ioan” o nașă de botez este și „Maria sin popa Pătru”, S.J.A.A.N., C.R.S.C., Parohia „Sf. Ioan”, Dos. 15/ 1849, Botezați, f. 2.
[67]Arhiva bisericii „Precista Nouă”, Pitești, „Pomelnic, 1820”, f. 11. La „Vii”, preotul Dimitrie și preoteasa Ioana, și primul nume de la „Morți”, Mihai. De aici și pretenția noastră pentru această filiație, dar și pentru legătura de rudenie cu colegul lui, Dimitrie protopopul.
[68]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Precista Veche din Coastă”, Pitești, Dos. 3/1839, Cununați, f. 2.
[69]Marin M. Braniște, Ilie I. Diaconescu, *Catagrafia... 1833*, p. 398.
[70]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 10/ 1843, Morți, f. 1, f. 2.
[71]Ibidem.
[72]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Îngeri”-Buliga, Pitești, Dos. 18/1850, Botezați, f. 2.
[73]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 18/1851, Morți, f. 2.
[74]Ibidem, Dos. 19/1852, Botezați, f. 2.
[75]Ibidem, Dos. 24/1857, Botezați, f. 2.
[76]Ibidem, Dos. 27/1860, Botezați, f. 2.
[77]Ibidem, Dos. 29/1862, Botezați, f. 2.
[78]Ibidem, Dos. 13/1846, Botezați, f. 2.
[79]Ibidem, Dos. 30/1863, Morți, f. 1.
[80]Ibidem, Dos. 14/1847, Botezați, f. 2.
[81]Ibidem, Dos. 15/1848, Botezați, f. 1.
[82]Ibidem, Dos. 15/1848, Morți, f. 1.
[83]Ibidem, Dos. 17/1850, Cununați, f. 1.
[84]Ibidem, Dos. 19/1852, Botezați, f. 1.
[85]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Precista Nouă”-Mavrodolu, Pitești, Dos. 22/1855, Botezați, f. 1.
[86]S.J.A.A.N., Col. Doc. Ist., P. LIV, doc. 21.
[87]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 29 /1862, Botezați, f. 1.
[88]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Vineri”, Pitești, Dos. 26 /1862, Botezați, f. 1.
[89]Marin M. Braniște, Ilie I. Diaconescu, *Pisanii, însemnări…*, p. 400.
[90]S.J.A.A.N., fond C.R.S.C. / Parohia „Sf. Treime”, Pitești, Dos. 23/1856, Botezați, f. 1.

Steagul Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu

Mariana – Paula LIMBĂLATĂ
Conservator la Muzeul Viticulturii şi Pomiculturii, Goleşti, Argeş

Steagul Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu, constituie o piesă de certă valoare istorică, fiind una dintre puţinele mărturii care ni s-au păstrat peste veacuri. Stindardul mişcării revoluţionare de la 1821, simbol al vitejiei, patriotismului, al dorinţelor profunde ale întregului popor, al solidarităţii de luptă şi de acţiune a avut semnificaţii profunde, dincolo de faptul că a fost martorul evenimentelor de la 1821. Însăşi istoria sa este una zbuciumată.

Părăsit de toţi, trădat de ai săi, presimţind că ceva rău urma să i se întâmple, ,,sufletul meu presimte că n-o să mă mai întorc şi d-oi muri, sângele meu cadă asupra voastră şi asupra copiilor voştri''[1], Tudor i-a lăsat comandantului artileriei pandurilor şi prietenului său, maiorului Cacaleţeanu Ion, comanda oastei şi steagul acesteia. Potrivit lui C.D. Aricescu, Tudor Vladimirescu i-ar mai fi încredinţat acestuia sabia sa şi un inel pecete pe care îl avea de la părinţii săi, lucruri pe care trebuia să i le înapoieze dacă Tudor ar fi trăit sau să le păstreze dacă nu ar fi supravieţuit: ,,De ne vom mai întâlni, mi le vei înapoia, de nu va vrea Dumnezeu să mai trăiescu, păstrează-le ca semnu de prieteşug, inelul îl am amu şi eu de la părinţii mei"[2]. Dacă despre sabie se cunoaşte că a fost păstrată de către maiorul Cacaleţeanu Ion şi urmaşii săi până în anul 1916, când a fost confiscată de către ocupanţii germani, despre inelul pecete se mai ştie doar că în anul 1934 era încă în posesia lui Constantin Cacaleţeanu, nepotul lui Ion Cacaleţeanu.

După asasinarea lui Tudor, vestea mişelescului asasinat săvârşit de eterişti s-a abătut ca un trăznet în tabăra pandurilor de la Goleşti. Ipsilanti a sperat ca prin eliminarea lui Tudor să-şi subordoneze întreaga oaste a pandurilor rămaşi fără conducător. În situaţia creată, căpitanul Cacaleţeanu a hotărât să adune pandurii pentru ai consulta: ,,Într-o glăsuire pandurii au răspuns că dacă Domnul Tudor este mort, ei se întorc acasă. Atunci căpitanul aplecând în jos steagul oştirii l-a sărutat în faţa pandurilor aflaţi în genunchi, l-a scos de pe lemn, l-a chitit bine şi înfăşurându-l peste mijloc, pe sub cămaşă, l-a acoperit cu o maramă ce-i servea drept cingătoare. După ce a concediat oştirea, a luat o

Steagul lui Tudor Vladimirescu
Sursă: G.D Iscru, *Revoluţia din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu*, Bucureşti, Editura Albatros, 1982, p. 99.

Ciucurele steagului lui Tudor Vladimirescu
Sursă: G.D Iscru, *Revoluţia din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu*, Bucureşti, Editura Albatros, 1982, p. 100.

căruţă şi însoţit de şase panduri a trecut Oltul, îndreptându-se spre Ţâmbureştii Doljului. Acolo, la casa părintească din satul natal, în liniştea nopţii, căpitanul pandurilor a asigurat steagului o ascunzătoare numai de el ştiută''[3]. După 20 de ani de la evenimentele de la 1821, bătrânul căpitan, aflat pe patul de moarte, i-a indicat fiului său locul unde este îngropat steagul şi l-a sfătuit să nu-l scoată decât când se vor linişti treburile în ţară. După moartea tatălui său, Gheorghe Cacaleţeanu, fiul căpitanului, i-a schimbat ascunzătoarea pentru a-l conserva mai bine. Astfel, timp de 61 de ani, steagul s-a aflat în posesia familiei căpitanului, fiind păstrat cu mare veneraţie şi îngrijire, precum o moştenire de mare preţ.

La 17 mai 1882, steagul a fost înmânat şi donat autorităţilor militare şi civile ale oraşului Craiova, într-un cadru solemn, fiind depus apoi la Arsenalul Armatei (unde s-a şi aflat până în decembrie 1919). Printre cei prezenţi la ceremonia predării se număra şi academicianul Bogdan Petriceicu Haşdeu, care fusese delegat din partea Ministerului de Război să aducă la Bucureşti steagul în vederea arborării lui la festivitatea sărbătoririi independenţei naţionale a României, în anul 1882. De-a lungul deplasării de la Craiova la Bucureşti, steagul a fost întâmpinat cu onoruri militare şi cu manifestaţii de simpatie spontane, așa cum i se cuvenea. Din decembrie 1919 până în mai 1971, steagul a făcut parte din patrimoniul Muzeului Militar Naţional, iar ulterior a trecut în posesia Muzeului de Istorie a României.

Prima descriere a steagului a realizat-o corespondentul ,,Curierului'' din Târgovişte care văzuse steagul când fusese predat autorităţilor la data de 17 mai 1882, precum şi ascunzătoarea în care stătuse timp de şase decenii: ,,Am văzut ascunzătoarea din casă!.. Am văzut steagul. El este destul de mare, lucrat în mătase albastră, dar, fiind de timp rupt în mai multe bucăţele, graţie domnului general Cerghez (care recomandă domnului Cacaleţeanu un bun maistru care să-l conserve) steagul s-a aranjat destul de bine… şi poate dura mult timp''[4]. Ulterior, steagul a făcut subiectul mai multor cercetări, făcându-se astfel analize atât din punct de vedere descriptiv, cât şi simbolistic. Dacă unele studii s-au mărginit la o descriere fizică (material, culoare, dimensiuni), analiza simbolistică a drapelului a reflectat valorile profund creştine ale mişcării în sine, cât şi ale lui Tudor.

În prezent se mai păstrează doar părţi din pânza originală, o mătase foarte fină, gălbuie, pictată şi căptuşită cu mătase albastră, totul introdus şi fixat în tul dublu, operaţie care s-a efectuat la Muzeul Militar Naţional, înainte de anul 1937, aşa cum relevă Buletinul Muzeului Militar Naţional din anul I, nr. 2/ 1937, p.18. Nici dimensiunile actuale de 1,22m X 1,46m nu mai corespund mărimii și formatului original. P.V. Năsturel preciza în descrierea amănunțită făcută steagului în perioada în care s-a aflat la Arsenalul Armatei, lungimea de 1,85m X 1,52m[5]. Deci, formatul pânzei era un dreptunghi așezat pe lat, iar nu pe înalt cum se prezintă astăzi.

Pe steag era reprezentată Sfânta Treime încadrată de sfinţii militari: la dreapta, Sf. Mc. Teodor Tiron (patronul spiritual al lui Tudor) şi la stânga Sf. Mare Mc. Gheorghe (patronul spiritual al armatelor). În partea inferioară, acvila cruciată, stema Ţării Româneşti, dădea legitimitate mişcării, fiind astfel o acţiune a întregului popor, a cărui voinţă o reprezenta. Vulturul (element nelipsit din heraldica românească) era înconjurat de o cunună de lauri, simbol al biruinţei, iar

Foişorul lui Tudor Vladimirescu - Muzeul Viticulturii şi Pomiculturii, Goleşti.
Sursa: Arhiva personală, Mariana-Paula Limbălată

de o parte şi de cealaltă a acestuia era scrisă cu litere chirilice următoarea rugăciune în versuri, înălţată Sf. Treimi:

Tot norodul românesc,
Pre tine te proslăvesc;
Troiţă de o fiinţă,
Trămite-mi ajutorinţă
Cu puterea ta cea mare
Și cu braţul tău cel tare,
Nădejde de dreptate
Acum să am şi eu parte.
1821 Ghenarie 5

Această rugăciune, devenită încă de la începutul mişcării (5 ianuarie 1821) crezul ridicării la luptă pentru dreptate socială şi naţională a fost scrisă cu litere aurii şi se pare că i-a aparţinut Episcopului Ilarion al Argeşului, sfetnicul de taină al lui Tudor, iar data de 5 ianuarie 1821 stă mărturie că acest steag a fost confecţionat înainte de ridicarea la luptă.

Steagul avea şi un ciucure tricolor. Diferenţa dintre acesta şi alte steaguri medievale care posedau ciucuri, era aceea că ciucurele steagului lui Tudor, reprezintă prima formă de manifestare a tricolorului românesc, ştiut fiind faptul ca abia în 1834 domnitorul Al. Ghica a adoptat steagul tricolor ca drapel al armatei Ţării Româneşti. Acest ciucure era alcătuit din trei ciucuri mai subţiri din mătase fină cu firele răsucite de dimensiuni egale cu culorile tricolorului, care se uneau la partea superioară printr-un şnur de mătase şi erau prevăzuţi cu un sistem de prindere, format din discuri şi sfere metalice ornamentate, globule şi şnururi de mătase mai groase, în culorile roşu, galben şi albastru. Ciucurele propriu-zis se fixa la partea superioară a hampei sub vârful acesteia printr-un inel, o toartă metalică şi un cui-sulă anexă. Fiecare ciucure mic era alcătuit atât din fire lungi de mătase, cât şi din fire mai scurte, pe jumătatea celor lungi, astfel încât, aşezarea firelor scurte peste cele lungi, reliefau la fiecare ciucure în partea superioară una dintre culorile tricolorului, iar în partea inferioară alta, dând naştere în felul acesta în ansamblu la un dublu ciucure tricolor: roşu, galben şi albastru[6]. În timpul evenimentelor de la 1821 ciucurele tricolor a fost purtat pe steag, dar când a fost scos de pe hampă, la Goleşti, a fost separat de steag. Ca şi steagul, ciucurele a fost păstrat de Ion Cacaleţeanu.

În numerele 43-44, din mai-iunie 1929 ale ,,Arhivelor Olteniei'', C. V. Obedeanu descria astfel ciucurele pe care îl văzuse în casele familiei Cacaleţeanu din Craiova de pe strada Unirii: ,,Steagul avea trei ciucuri cu canafuri de argint şi firele de mătase în culorile naţionale''. În anul 1934 ciucurele a fost expus la Craiova în timpul unui Congres de arheologie şi numismatică, alături de alte obiecte personale care aparţinuseră lui Ion şi Gheorghe Cacaleţeanu. În acelaşi an, Constantin Cacaleţeanu a donat ciucurele Muzeului Militar din Craiova, cu menţiunea că ,,el aparţinea steagului domnului Tudor Vladimirescu'', ciucurele fiind moştenit de la unchiul său, Ion Cacaleţeanu[7]. În prezent, ciucurele se găseşte în colecţiile Muzeului Militar Central din Bucureşti, sub numărul de inventar 19645, provenind deci de la Muzeului Militar din Craiova.

Donarea acestuia cu o întârziere de 52 de ani faţă de steag a dat naştere unor discuţii în anii următori, cu privire la autenticitatea sa. Dacă în lucrarea ,,Când s-a adoptat steagul tricolor'', Radu

Steagul Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu (copie) - Muzeul Viticulturii şi Pomiculturii, Goleşti. **Sursa**: Arhiva personală, Mariana-Paula Limbălată

Rosetti susţinea că steagul tricolor a fost adoptat mai întâi în anul 1834, odată cu emiterea hatişerifului domnitorului Al. Dimitrie Ghica care l-ar fi şi conceput, puţin mai târziu, nega ceea ce afirmase anterior, spunând că tricolorul este creaţia sultanului Mahmud II care ar fi mers până într-acolo încât să gândească şi să conceapă pentru Ţara Românească steagul, fără însă să strecoare în el ceva din steagul cel mare şi verde otoman, foarte preţuit şi respectat de turci[8]. În schimb, Stelian Metzulescu, în lucrarea sa din anul 1962, susţinea că prima dovadă a tricolorului românesc o aflăm de la Tudor Vladimirescu încă din 1821[9].

Ceea ce mai rămâne de reconstituit în privința steagului este hampa acestuia. O copie a steagului poate fi admirată la Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești, Argeş, în cadrul expoziției permanente din Foișorul lui Tudor Vladimirescu, loc în care Tudor şi-a petrecut ultimele trei zile de libertate (18-21 mai 1821) şi de unde a fost arestat. Aşadar, steagul Revoluţiei lui Tudor Vladimirescu constituie în prezent o piesă muzeistică de o valoare documentară inestimabilă, constituind totodată o mărturie preţioasă şi emoţionantă a luptei şi aspiraţiilor neamului nostru de-a lungul zbuciumatei sale istorii.

Note:

[1]C.D. Aricescu, *Istoria Revoluţiunii Române de la 1821*, Craiova, Editura Tipografiei Române G. Chitiu şi I. Theodorian, 1874, p. 249.

[2]*Ibidem.*

[3]Marin Iordache, *Tricolorul românesc la steagul Revoluţiei din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu,* în [02.09.2021], p.129.

[4]*Ibidem*, p. 130.

[5]Col. P. V. Năsturel, *Steagul, stema română, însemne domnești, trofee*, București, 1903, p. 45, în Elena Pălănceanu, *Steaguri din colecția Muzeului de Istorie al României,* București, 1974, p. 136.

[6]Marin Iordache, *Tricolorul românesc la steagul Revoluţiei din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu,* în [02.09.2021], p. 132.

[7]*Ibidem.*

[8]*Ibidem*, p. 134.

[9]*Ibidem.*

Aspecte edilitare din oraşul Piteşti în 1915-1916

Aurel RADU,
inspector superior în cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale

În pragul intrării ţării în război, inginerul N.C. Dumitrescu, şef al Serviciului tehnic orăşenesc a întocmit un raport privind activitatea acestui serviciu pentru anul 1915, raport pe care l-a trimis spre informare primarului oraşului Piteşti, în vederea întocmirii bugetului pe anul financiar 1916-1917[1]. Serviciul tehnic orăşenesc a fost un serviciu public cu rol important în modernizare şi urbanizare. Acest serviciu a fost înființat și încadrat cu personal tehnic de specialitate, arhitecți și ingineri, care în primii ani de activitate s-au recrutat din rândul alogenilor, aceștia fiind agenţii transformării urbane în sens modern. În 1915, serviciul central era condus de un inginer, ajutat de un desenator, un picher şi un copist. În același an, Serviciul tehnic se consolidează prin comasarea cu alte servicii publice: Serviciul apelor (reţeaua conductelor publice, hala sau uzina de apă de la Gropeni – Mărăcineni şi rezervorul din strada Smeurei, de lângă Cimitirul Sf. Gheorghe, inaugurate în anul 1910) şi Serviciul canalelor publice.

Întrucât cele mai multe țări ale Europei se aflau în stare de război, conducerea serviciului tehnic urban s-a preocupat de îmbunătăţirea unor localuri de şcoli în vederea transformării lor în spitale militare, în cazul mobilizării armate. Serviciul asigura reparaţiile de la Abatorul comunal, care a fost reconstruit în anul 1912, tot pe malul râului Argeş, conform prevederilor impuse de regulamentele sanitare şi pentru asigurarea condițiilor igienico-sanitare. Şeful serviciului tehnic susținea că teatrul orăşenesc a fost afectat, la scurt timp de la inaugurare (1915), de un incendiu care a pornit de la coşul băilor, întrucât în clădirea teatrului funcţiona și baia publică. Cauza incendiului a fost pusă pe seama neglijenței mecanicului şi fochistului de la teatrul şi baia comunală, care nu asigurau curățarea periodică a coșurilor de evacuare, deși aceștia raportau contrariul.

În vederea unei activități mai eficiente, șeful serviciului tehnic a cerut primarului orașului să aprobe unificarea mai multor servicii urbane independente: salubritatea, pompierii, parcurile și abatorul comunal,

prin contopirea lor într-un singur și consolidat Serviciu tehnic. Alte servicii municipale: Serviciul paznicului de hotare, Serviciul băilor şi teatrul comunal depindeau de Serviciul tehnic orăşenesc numai din punct de vedere al trebuințelor de natură tehnică, iar Abatorul comunal era dependent numai prin regulament. Serviciul tehnic central asigura cu un personal restrâns respectarea şi aplicarea regulamentelor urbane în vigoare referitoare la: clădiri, îngrădiri şi alinieri, canalizări, alimentarea cu apă la imobilele publice sau particulare şi autorizaţiile de executare a lucrărilor.

În slujba serviciului, se aflau doi caldarâmgii care efectuau reparaţiile de pavaje de mai mică anvergură cu: bolovani, bazalt şi balastru. În 1915, oraşul avea o reţea de străzi de circa 33 km lungime, majoritatea pavate cu bolovani de râu, pietriş, piatră cubică şi asfalt. Pavaj de asfalt era doar pe strada Şerban Vodă şi pe Bulevardul Elisabeta Doamna, însă circa 3/5 din lungimea reţelei stradale era cu pavaj de bolovani şi pietriş sau avea „caracterul unor drumuri de ţară, pe care noroiul se usucă numai în timpul verilor, pe secetă”, după cum afirma șeful serviciului tehnic orășenesc. Întreținerea străzilor era o sarcină importantă şi costisitoare pentru municipalitate, mai ales în cazul străzilor noi făcute de particulari, astfel încât Primăria Pitești se vedea constrânsă să suporte pe spesele sale lucrările de îmbunătățire în numeroase zone periferice (Câmpul Bisericii Sf. Ioan, Câmpul Cristescu și pe proprietățile: Căpitan Niţulescu, Căpitan Apostolescu, Colonel Chicoş şi F. Lehrer).

Majoritatea rețelei stradale (30 km) era prevăzută cu conducte de apă potabilă şi doar parţial cu canale de scurgere (12 km). În anul inaugurării reţelei de apă (1910), în oraş se pompa apă curentă timp de 12 ore pe zi, însă treptat cantitatea de apă pompată a crescut, astfel încât s-a ajuns la pompare neîntreruptă, realitate pusă de autorităţi pe seama risipei „colosale” de apă. În realitate, aproximativ un sfert din cantitatea totală de apă potabilă livrată în anul 1915 a fost folosită de unităţile militare din Trivale (317.012 mc).

În continuare, prezentăm în integralitate *Expunerea asupra întregului mers al Serviciului tehnic* realizată de inginerul N.C. Dumitrescu, șeful Serviciului tehnic orășenesc (comunal), în care sunt cuprinse informații despre activitatea desfășurată de serviciile publice urbane (Serviciul central, Serviciul apelor, Serviciul de întreținere a conductelor publice, Serviciul canalelor, Serviciul băilor și teatrului comunal, Serviciul salubrității și Serviciul parcurilor) și măsurile cerute pentru îmbunătățirea activității edilitare în orașul Pitești. *Expunerea* reflectă aspecte importante ale modernizării urbane (rețea de alimentare cu apă curentă, rețea de canalizare etc.) într-un oraș mic (raportat la cele din vestul Europei), cu circa 20.000 locuitori în 1915-1916.

***

[Expunere asupra întregului mers al Serviciului tehnic, 1916]

Primăria comunei Pitești
Serviciul Tehnic
Nr. 1.526
Pitești, 10 martie 1916

Domnule Primar,

În vederea întocmirii noului buget pe 1916-1917, credem necesar a vă face o *Expunere asupra întregului mers al Serviciului tehnic*, expunere care se cuprinde pe larg în dosarele și rapoartele noastre zilnice.

Serviciul nostru compus dintr-un inginer, un desenator, un picher, un copist (ca birou central) are sub conducerea sa:

1. Serviciul apelor: rețeaua conductelor publice, hala din Gropeni și rezervorul de la Cimitirul Sf. Gheorghe.
2. Serviciul canalelor publice din oraș.
3. Serviciul de lucrări publice ale comunei: construcții și pavaje.
4. Serviciul de supravegherea hotarelor moșiei orașului.
5. Serviciul Băilor și teatrului comunal.
6. Serviciul abatorului comunal.

Serviciul nostru tehnic care mai înainte era despărțit în trei servicii deosebite: tehnic, apelor și canalelor, fiecare serviciu cu personalul lui deosebit, azi s-au contopit într-un singur serviciu cu un singur birou central constând din personalul arătat mai sus.

Personalul instalațiilor și echipelor de lucrări.

Instalațiile ce posedăm și echipele de lucrări au următorul personal.

1. Serviciul apelor: a) Personalul Uzinei de apă Gropeni: un mecanic și patru ungători. b) Personalul de întreținere a conductelor din oraș: fântânar și trei lucrători.
2. Serviciul canalelor: trei oameni cu brațele.
3. Serviciul lucrărilor publice: doi caldarâmgii și un lănțar.
4. Serviciul de supravegherea hotarelor moșiei: un paznic de hotare.
5. Serviciul băilor și teatrului comunal: un mecanic, un încasator, un fochist, un băiaș masor, două băieșițe, o spălătoreasă și un rândaș. La teatru: un regizor și un mașinist și un reparator al scenei.
6. Serviciul Abatorului: un intendent și perceptor, un controlor și doi oameni de serviciu.

Atribuțiile fiecărei ramuri din acest serviciu.

Privind rolul fiecărui funcționar și om din fiecare din echipele de lucru sau a instalațiilor enumerate mai sus, pe întregul an 1915 avem:

1. Serviciul apelor

a). Stația de pompare din Gropeni. Atribuțiile personalului de aici sunt: observarea continuă a mersului motoarelor și pompelor, reparatul diferitelor piese ale acestei instalații, după cum se constată din rapoartele săptămânale și lunare ce ni se fac de acest serviciu. Această instalație se compune acum din: două motoare Diesel a 50 cai putere fiecare cu pompele lor și dintr-un motor mic de cinci cai putere pentru iluminat și pentru acționarea unui strung cu care mecanicul repară pe fiecare zi aproape, piese mici și chiar mari necesare instalației. Avantajele ce acordă strungul în chestiune sunt vădite, întrucât aproape nimic n-am mai dus de la uzină în oraș la ateliere mecanice pentru reparat. Combustibilul celor două motoare Diesel este motorina, iar a motorului de iluminat benzina grea. Izvoarele de captare sunt absorbite cu pompe acționate de cele două motoare și apa refulată în oraș direct la rezervorul din dealul cimitirului printr-o conductă de 250 mm diametrul. Debitul rezervorului de apă este de 3.600 mc, iar printr-un pompaj normal de 24 de ore debitul conductei de refulare tot de 3.600 mc. Din 1910 încoace, an de an, orele de pompare s-au înmulțit față cu cerințele tot mai mari ale orașului: a) pe de o parte, noi instalații în case și curți și b) pe de altă parte, colosală risipă de apă în oraș. În 1910 se pompa apa numai 12 ore, azi 24 de ore fără întrerupere, săptămâni și luni întregi. Pompajul continuu cere combustibil continuu, uzajul motoarelor continuu, activitatea personalului continuu zi și noapte (făcând cu rândul de serviciu). Cred interesant să dau, în rezumat, apa pompată în oraș pe anul 1915, combustibil etc. după cum urmează: 1 ianuarie 1915 – 1 ianuarie 1916: ore de pompare 8.753, turele pompelor (huburi) 3.715.649, motorină consumată 81.110 kg, ulei întrebuințat 3.843 kg, ore de iluminat 3.773, benzină consumată 6.700 kg. Din această tabelă, rezultă că în decurs de un an încheiat, motoarele au stat numai șapte ore (din mers), iar apa consumată în oraș a fost de 1.300.587 mc, ceea ce revine la un consum zilnic de circa 3.563 mc. Adică un rezervor de apă complet care se împarte: 317.012 mc la Regimente iar restul de 983.575 mc numai în oraș. Risipa de apă este așa de mare în oraș că chiar pompând în continuu, ea tot nu ajunge, din care cauză a trebuit să o mai închidem anumite ore din timpul zilei și nopții. Grație acestui sistem, abia-abia putem să facem față consumului general al orașului.

b). Serviciul de întreținere a conductelor publice de apă din oraș. Atribuțiile acestui personal sunt: inspectarea conductelor, vanelor, hidranților, căminelor, fântânilor publice, instalațiilor comunei, robinetelor comunale, conductei de refulare, cum și reparațiile lor, curățirea și spălarea căminelor de apometre și rezervorului de apă, cum și citirea apometrelor.

În rezumat, activitatea de un an a acestei echipe este:

S-a scos apa din căminele apometrelor de la: Regimente, Spitalul Brătianu, Gară și s-au citit apometrele trimestrial la Regimente și lunar la Gară, după cum se constată din procesele verbale și conturile încheiate, pe baza cărora se face achitarea sumelor cuvenite comunei;

S-a scos apa din cele două cămine de la Sifonul Argeșului;

S-au reparat radical: 5 hidranți, 21 fântâni publice, fântânile școlilor primare, 19 vane, 15 racorduri de apă, 31 robinete comunale, conductele de apă de la Regiment;

S-a reparat instalația de la Abator sub conducerea picherului montor, latrinele din localul Primăriei înlocuindu-le rezervoarele automate cu unele cu lanț, *idem* cele din Grădina Publică;

S-au pus de mai multe ori garnituri robinetelor de apă din Abator și s-a refăcut aproape în întregime conducta de apă de aici;

S-au reparat conductele publice de apă din oraș, *idem* robinetele de la localurile școlilor și pompieri, s-au instalat din nou 19 racorduri de apă (în care intră și cel de la Escadronul de Călărași);

S-au scos parii de lămpi Washington din Grădina Publică depozitându-se la Curte[2];

S-a depavat strada Brătianu unde s-a aplicat alinierea cea nouă (în dreptul casei cu nr. 53 și 55);

S-a făcut tribuna de 10 Mai;

S-a desfundat și curățit șanțul șoselei de la Cimitirul Sf. Gheorghe capul străzii Smeurii;

S-a curățat sala Teatrului comunal și s-a spălat mozaicul, desfundând și canalele băilor;

S-a răspândit pietrișul în jurul Teatrului;

S-au tăiat lemne pentru Băile Comunale;

S-a reinstalat fântâna din coasta Cimitirului Sf. Gheorghe;

S-a descărcat și cărat de la Gară la hala de apă Gropeni vagoanele de motorină cu ajutorul sacalelor de la Curte;

S-a mutat mai jos fântâna din coasta cimitirului pentru a avea apă cu presiune suficientă;

S-a spălat rezervorul de apă din dealul cimitirului;

S-au înlocuit urechile rupte ale hidranților de pe străzile: Şerban Vodă, Teiuleanu, Unirii;

S-a desfundat canalul Şcolii Nicolopol;

S-a răspândit pietrișul de pe strada Cazărmilor;

S-a introdus o vană nouă pe strada Dragoș Vodă.

Aceeași echipă a mai dat ajutor la reparațiile localurilor comunei dărâmând un zid la Şcoala nr. 3 de fete și cărând molozul afară. S-au desfundat gurile publice ale canalelor pe timpul ploilor. S-au bătut pari în jurul unora din aceste guri. S-au mutat robinetele de concesie și hidranții pe noua aliniere a străzii Brătianu. S-au desfundat canalele băilor comunale. S-a scos

niște țeavă veche de apă din pământ din curtea Serviciului salubrității. S-a dat ajutor lui Poncek (mașinistul scenei teatrului comunal) la spoitul fațadei Primăriei. S-a reparat racordarea conductelor publice de apă din strada Lascăr Catargiu, colț cu bulevardul M. Kogălniceanu, cum și cea de sub podul metalic CFR din dreptul Ţesătoriei (la Gară). S-au curățit cazanele și coșul băilor comunale și s-au desfundat pisoarele și closetele teatrului comunal. S-a instalat lumina electrică de la localul Judecătoriei urbane sub conducerea picherului montor. S-a schimbat una în locul celeilalte, cele două fântâni publice, cea din bulevardul Kogălniceanu și cea din strada Calomfirescu.

Tot cu această echipă s-au mai făcut și unele reparații la fântânile particulare ca: Solomon, str. Trivalea și Stoenescu, bulevardul Elisabeta Doamna, cărora li s-a făcut cont de plată plătibil Primăriei.

Tot cu această echipă ne-am ajutat la ridicare diferitelor planuri topografice ca: locul comunei vândut d-lui inginer Dima, *idem* cel din Ştubeiu cu referire la cererea lui Ilie Rădulescu, Paraschivescu și cel dat în schimb lui Marin Bercea, *idem* ridicarea planului pentru deschiderea străzii proiectate între Piață și strada Târgul din Vale, cum și alte măsurători pentru exproprierile operate în anul 1913, cum și pentru diferite alinieri pentru autorizații în oraș.

2. Serviciul canalelor

Acest serviciu are ca atribuții: curățirea în permanență a tuturor orificiilor canalelor publice din oraș, vechi sau noi. În rezumat, activitatea de un an a acestei echipe de oameni, având una mașină cu boi de la Curte cu care cară gunoiul din canale este:

A curățit în timpul iernii toate recipientele de zăpadă, toate gurile de canal vechi și noi, a desfundat de mai multe ori canalul de la abatorul comunal, a reparat canalul public din strada Maior Giurescu, a curățit canalul cel mare (vechi) din strada Trivalea, gura canalului vechi din Calomfirescu, din strada Primăverii. Tot această echipă a răspândit pietrișul în jurul Teatrului comunal împreună cu echipa apelor, a tăiat lemne la băi pentru cazane (cu echipa apelor), a cărat gunoiul de aici. Tot această echipă, cu echipa apelor la un loc, a desfundat șanțul Cimitirului Sf. Gheorghe, a desfăcut și cărat la Curte parii de lemn ai vechilor felinare de pe străzi, a cărat pământ rămas în Grădina Publică, a stins 5.000 kg de var alb gras pentru lucrările comunei, a curățit căminul de inspecție de la Monumentul Independenței din bulevardul Elisabeta Doamna, a desfundat gurile de canal din jurul acestei racordări, *idem* cea din strada Trivalea, în dreptul Fabricii de bere Schwartz, *idem* cele din străzile Mircea Vodă și Vasile Lupu, *idem* cele din strada Târgul din Vale, colț cu strada Maior Giurescu. Tot această echipă a desfăcut racordul de canal de la proprietatea Kercea din strada Egalității, *idem* la Dr. Maior Constantinescu din strada Trivalea, a schimbat capacele de la gurile de canal în următoarele puncte: a) în dreptul Tribunalului Argeș; b) în dreptul prăvăliei d-lui C. Dimitrescu, strada Şerban Vodă; c) în dreptul Şcolii Nicolopol, bulevardul Elisabeta Doamna. Tot această echipă a cărat bolovanii din lacul Trivalea la punctul lucrării în strada Cuza Vodă, a desfăcut și refăcut racordul de canal de la proprietatea d-lui M. Vitzu din strada Teiuleanu nr. 14.

3. Serviciul de paza hotarelor moșiei orașului

În privința atribuțiilor singurului paznic de hotare prevăzut în buget, putem spune că ele sunt destul de mari, dar se face prea puțin numai cu un singur om. Independent de aceasta, trebuie să adăugăm că, chiar de și-ar depune toată stăruința paznicul de hotare în îndeplinirea în conștiință a datoriei sale, dar cu sistemul înlocuirii acestui om, comuna, an de an, își pierde din posesia ei, își pierde deci succesiv drepturile de proprietate. Deocamdată, aici trebuie să mai adăugăm că actualul paznic de hotare face și pe agentul încasator al taxelor pentru pietriș și nisip.

4. Serviciul băilor și teatrului comunal

Funcționarea băilor și teatrului comunal datează de un an de zile și ca atribuții ale personalului sunt cele specificate și prin buget. Activitatea acestui serviciu constă din îndeplinirea funcțiunii fiecărui slujbaș, sprijiniți după cum se vede mai sus de oamenii echipelor noastre, sprijiniți și de concursul nostru tehnic ce l-am dat și dacă, din când în când, s-a simțit câte o scădere în bunul mers al băilor și teatrului comunal, aceasta se datorește concursului împrejurărilor, mai mult decât lipsei de experiență a personalului diriguitor de acolo. Astfel, primul mecanic, lăsând rolul său mai mult fochistului, care și acesta a neglijat slujba din care cauză a luat foc coșul băilor (el fiind nemăturat, pe când subsemnatului îi raporta că l-a măturat), numai bine nu putea funcționa în asemenea condiții băile comunale. Printr-o nouă îndrumare și o nouă orânduire a acestui serviciu, dacă va fi pus sub directa noastră conducere, sperăm să facem ca acest serviciu să funcționeze în perfectă ordine.

5. Serviciul abatorului comunal

Abatorul, construit după toate cerințele higienei publice și tehnice în anul 1912, funcționează în baza Regulamentului abatorului comunal Pitești aprobat cu Înaltul Decret Regal nr. 728 din 15 februarie 1914. Atribuțiile personalului acestui abator sunt enumerate și orânduite prin dispozițiile regulamentului menționat. Din primele zile de funcționare, măcelarii au opus o rezistență grozavă noilor măsuri de ordine și de igienă

în exercitarea meseriei lor. Au declarat grevă. Nereușind, au furat pârghia cântarului, în fine, încet și cu mare greutate, s-au mai acomodat serviciului de control, însă au rămas încă sălbatici în ce privește modul de întrebuințare a instalațiilor. Aceasta a făcut pe Primărie să renunțe la serviciile cazanelor și caloriferelor care zac în nefuncționare.

Serviciul tehnic. Biroul central de conducere a întregului serviciu.

Atribuțiile acestui serviciu se împart în:

a) Lucrări de birou;

b) Lucrări de conducere a lucrărilor în regie (cu echipele și instalațiile menționate) și lucrărilor date în antrepriză în cursul anului;

c) Supravegherea în oraș a tuturor lucrărilor particulare, a căror autorizație se emite pe baza referatelor noastre.

Privind activitatea de un an a serviciului nostru din cele trei puncte de vedere, putem rezuma:

Ca lucrări de birou, s-au executat o mulțime de rapoarte către D-voastră și către alte instituții ce ne-au cerut a le da vreo lămurire sau răspuns;

Se ține la curent o întreagă arhivă a serviciului nostru, compusă din: registrul de intrare și ieșire, registru de raport și ordine în care se trece pe fiecare zi lucru efectuat de echipele serviciului, cum și ordinele ce se dau, un registru de ordine și bonuri cu matcă, un registru pentru autorizațiile emise.

Se țin în ordine dosarele:

a) Conturi și procese verbale pentru apa consumată de Regimente, Spital și Gară;

b) Somații pentru repararea fântânilor particulare defecte;

c) Corespondența cu hala de apă Gropeni;

d) Lucrări publice în oraș;

e) Autorizații;

f) Racorduri noi de apă;

g) Diverse;

h) State de personal;

i) Rapoarte de zi ale echipelor;

j) Teatrul și băile comunale;

k) Corespondența cu primăria;

l) Instalații particulare de apă.

S-au reorganizat și sistematizat dosarele planurilor, atât cele ce privesc autorizațiile emise, cât și cele ce privesc: locurile comunei, exproprieri, vânzări de terenuri etc.

Astfel, acest material s-a grupat în dosare, după cum urmează:

Dosarul nr. 1/1910 – Planuri cu case noi la autorizații;

Dosarul nr. 2/1910 – Proiectul clădirii Spitalului Brătianu;

Dosarul nr. 1/1911 – Planuri cu case noi la autorizații;

Dosarul nr. 1/1912 – *Idem* pe 1912;

Dosarul nr. 1/1913 – *Idem* pe 1913;

Dosarul nr. 1/1914 – *Idem* pe 1914;

Dosarul nr. 1/1915 – *Idem* pe 1915;

Dosarul nr. 3/1912 – *Idem* pentru lucrări de canalizare 1912;

Dosarul nr. 3/1913 – Planuri pentru lucrări de canalizare 1913;

Dosarul nr. 3/1912 – Planul de canalizarea Pârâului Trivalea;

Dosarul nr. 3/1914 – Planuri de canalizare autorizații pe 1914;

Dosarul nr. 4/1914 – *Idem* pentru localul Tribunalului;

Dosarul nr. 5/191… – Capela Cimitirului Sf. Gheorghe;

Dosarul nr. 6 – Planul Cimitirului Sf. Gheorghe;

Dosarul nr. 7 – Planul Şcolii nr. 1 băieți;

Dosarul nr. 8 – Proiect pentru iluminarea electrică a orașului Pitești;

Dosarul nr. 10 – Locurile comunei cu actele lor;

Dosarul nr. 11 – Ilie Rădulescu și Ghiță Penescu;

Dosarul nr. 12 – Proiectul străzii proiectate între Piață și strada Târgul din Vale;

Dosarul nr. 13 – Deschideri de străzi prin locurile comunei;

Dosarul nr. 14 – Alinieri provizorii în oraș;

Dosarul nr. 14 bis – Alinieri definitive;

Dosarul nr. 15 – Parcelarea în loturi (deschideri de străzi);

Dosarul nr. 16 – Azilul de infirmi;

Dosarul nr. 17/1915 – Rapoarte zilnice ale echipelor;

Dosarul nr. 18/1914-1915 – Biserica Sf. Ioan;

Dosarul nr. 19/1915 – Depozitul Pitești, Pescăria Statului;

Dosarul nr. 20/1911-1914 – Hala de alimente;

Dosarul nr. 21 – Planuri tip;

Dosarul nr. 22 – Conductele vechi din oraș;

Dosarul nr. 23 – Deschiderea Bulevardului Comăneanu cu exproprierile;

Dosarul nr. 24 – Planul străzii Rahova;

Dosarul nr. 25 – Planul străzii N. Bălcescu;

Dosarul nr. 26 – Planul străzii Grivița;

Dosarul nr. 27 – Planul străzii Trivalea;

Dosarul nr. 28 – Planul exproprierii lui Acik Delanof;

Dosarul nr. 29 – Planul orașului cu indicarea caselor de pe bulevard;

Dosarul nr. 30 – Proiectul general al canalizării orașului de inginer D. Germani;

Dosarul nr. 31 – Proiect și deviz și acte cu Şcoala de băieți nr. 1 (antreprenor Rosazza);

Dosarul nr. 32 – Planul topografic cu regiunea de sus a orașului;

Dosarul nr. 33 – Proiectul canalizării Cimitirului Sf. Gheorghe;

Dosarul nr. 34 – Planul locului lui Constantin Badea pentru a se ceda pentru construirea unui Spital Militar.

Pe lângă acestea, s-au întocmit situații pentru lucrări date în antrepriză, devize pentru lucrările ce Dv. ați ordonat a se face, toate acestea reclamând operații pe teren. S-au condus de aproape și zilnic, apoi prin noi, lucrările în regie executate de echipele dependente de noi, s-au condus și s-au dirijat buna funcționare a instalațiilor: hala de apă Gropeni, rezervorul și în mai puțină măsură, abatorul și altele. Prin restrânsul personal diriguitor al acestui serviciu central, prin bunăvoință și sacrificiu dincolo de orele de serviciu cerute de D-voastră, în fiecare seară ale fiecărei zile lucrătoare s-a luat raportul zilnic al lucrărilor săvârșite de echipele de lucru și s-au dat ordine, pentru noile lucrări ce trebuie să le fac pe a doua zi, după cum se vede din registrul nostru de ordine.

În fiecare seară și chiar în timpul zilei și al nopții, personalul meu, cu subsemnatul la un loc, am corespuns, în limita posibilităților, tuturor cerințelor intereselor comunei. Astfel, în timpul ploilor mari am alergat în oraș la desfundarea gurilor de canal și la orice alte întâmplări unde serviciile noastre se cereau. În fiecare zi și în fiecare seară ne-am interesat de aproape de bunul mers al tuturor lucrărilor comunei, fie în regie, fie în antrepriză, aducând la îndeplinire ordinele D-voastră și punând în execuție hotărârile cerute de bunul mers al serviciului. Tot cu restrânsul personal al Serviciului central tehnic am cercetat la fața locului toate chestiunile referitoare la respectarea regulamentelor comunale în vigoare: a) clădiri, îngrădiri și alinieri; b) canalizări; c) alimentări cu apă la imobilele publice și particulare din acest oraș, în urma căror cercetări li s-au emis autorizații de executarea lucrărilor.

Privind chestiunea din punct de vedere al lucrărilor publice executate de comună în anul trecut, ele se divid în: 1. Lucrări în regie; 2. Lucrări în antrepriză. Lucrările în regie, în afară de cele făcute de Serviciul apelor, uzinei de apă, abatorului și care s-au trecut mai sus la capitolele respective, sunt cele de reparații, de pavaje cu bolovani, cu bazalt, cu balastru, reparații care s-au executat, o parte de caldarâmgii angajați prin buget în număr de doi, altă parte angajați cu luna pe timpul verii, care au fost și zidari și au făcut lucrări și de zidărie, iar o mică parte de terasamente și împietruire cu balastru, cu o echipă de oameni angajați pe un scurt interval de vreme.

Lucrările de reparație executate cu cei doi caldarâmgii ai comunei (prevăzuți în buget) sunt: refacerea pavajului la racordurile de apă, racordurile de canale, la fântânile publice, rigola de pe bulevardul Ferdinand și cea din strada Brătianu, refacerea pavajului pe strada Brătianu la Jandarmeria rurală și altele. Lucrările săvârșite de pavatorii-zidari angajați cu luna pe timpul verii în număr de doi cu doi salahori, lucrând de la mai și până către finele lui octombrie 1915, sunt: pavaj de bolovani 3.143 mp, bordură reașezată 489 ml, pavaj de bazalt 207 mp, săpături între pomii de pe bulevard 450 mp.

În plus, s-au făcut lucrări de zidărie ca:

Reparații la localul de Şcoală de fete nr. 2, la Şcoala de băieți nr. 2 și 3, la Judecătoria ocolului urban și ocolului rural, reparații care constau din: reparatul coșurilor, sobelor, pereților, tavanelor, spoieli cu lapte de var alb, curățitul dușumelelor etc.; reparații la localul Poliției locale unde s-a adăugat și un ochi de

fereastră, s-a desfiinţat un zid, s-a fixat o grindă de fier; reparaţii la tencuielile exterioare ale Azilului de infirmi; *idem* la localul fost barieră la podul Argeş; *idem* la localul Primăriei; *idem* la remiza în care se ţine etuva introducând o traversă de fier asupra uşii.

Tot cu această echipă s-au tencuit pe din afară cu mortar de ciment toate căminele de pe axa canalului Trivalea între podişca Balosache şi cantonul CFR (Piteşti Nord); *idem* zidul împrejmuitor al Grădinii Publice; s-au înălţat şi s-au tencuit şi căminele de canal de pe strada Vasile Lupu; s-a reparat cantonul din oborul de vite din Târgul din Vale. Cu o parte din pompieri, cu oamenii serviciului, parcurile comunei şi cu oamenii noştri s-a construit parapetul de beton din jurul lacului Trivalea. Ca lucrări de terasamente făcute tot în regie au fost acelea de pe strada Câmpineanu. Cu oamenii de la Curte s-a făcut o bună parte din terasamentele de pe strada Calomfirescu şi s-au terminat cele de pe strada Vasile Lupu.

Lucrări date în antrepriză au fost prea puţine în cursul anului 1915, dintre care, putem enumera: tencuirea în exterior a Azilului de infirmi (vezi adresa noastră nr. 999/1915 cu situaţia), lucrare care s-a efectuat cu materialul comunei ca şi toate celelalte lucrări enumerate până aici; s-au furnizat 1.004 mc piatră de râu pe străzile: Heliade Rădulescu, Viilor, Bv. Ferdinand, Bv. Elisabeta Doamna, Cimitirul Armenesc, strada Fraţii Goleşti, Şoseaua Cimitirului Sf. Gheorghe, Cazărmilor, Negru Vodă şi stradela Brâncoveanu de către Ştefan Garabet; s-a reparat ghereta din Târgul din Vale (vezi referatul nostru nr. 1.174/1915); *idem* învelitoarei Şcolii nr. 1 de băieţi (vezi referatul nostru nr. 846/1915); s-a mai furnizat nişte pietriş, ca 250 mc de către N. Ţurlea; s-a furnizat la Abatorul comunal nişte sobe (vezi referatul nostru nr. 1.268/1915); s-au reparat şi completat toate burlanele sobelor de la Şcoala de băieţi nr. 1 (vezi referatul nostru nr. 166/1915). De către antreprenorul Duratti Leonardo s-au făcut reparaţiile asfaltului pe strada Şerban Vodă, Teiuleanu, Bulevard şi altele, conform situaţiei înaintată pe lângă adresa noastră nr. 1.535/1916.

Terminând cu expunerea lucrărilor ce depind de comună, trecem acum la o nouă categorie de lucrări care s-au făcut tot sub controlul nostru şi conducerea noastră, a căror formare de devize şi proiecte au pornit tot de la noi. Acestea sunt lucrările de îmbunătăţirea şi transformarea localurilor enumerate mai jos, în vederea spitalelor militare, în caz de mobilizare. Acestea sunt: Şcoala nr. 2 şi 3 de băieţi, Şcoala şi Camera de Comerţ, Institutul Urlăţeanu etc.

Domnule Primar,

Din serviciile menţionate mai sus, numai: apelor, canalelor şi tehnic sunt după întocmirea bugetului dependente cu totul de noi, pe când: paznicul de hotare, Serviciul băilor şi teatrul comunal depind numai în măsura în care trebuinţele de natură tehnică o cer, iar abatorul dependent numai prin regulament. Cu toate acestea, prin ordinele date de Dv. şi prin natura îndeletnicirilor, atribuţiile serviciului nostru foarte adesea se întind şi asupra Serviciului parcurilor comunale, Serviciul pompierilor, Serviciul salubrităţii. Serviciul nostru este în imediata legătură cu aceste servicii şi prin instalaţiile ce avem: astfel, cu Serviciul pompierilor, prin acţionarea gurilor de incendiu, cu Serviciul salubrităţii prin lucrările de edilitate şi curăţenie ce se fac şi care trebuie făcute după o regulă oarecare de tehnică, asemenea cu Serviciul grădinilor pentru acelaşi motiv. Prin alcătuirea bugetului însă, aceste servicii sunt independente şi independente ca acţiune.

De aici, neputinţa de a îndeplini la timp, bine şi economic ordinele D-voastră, întrucât nu întotdeauna ni s-a putut da ascultare la ordinele noastre. De aici neputinţa de a realiza un program de lucrări edilitare de care se simte de mult mare nevoie. Ceva mai mult, această independenţă a serviciilor arătate ne este chiar dăunătoare. Spre exemplu. Noi, pentru a garanta alimentarea oraşului cu apă, închidem conducta în timpul zilei, iar pompierii vin în urma noastră şi o deschid spre a stropi străzile, lucrând deci contra dispoziţiilor noastre. Nici măcar nu ne întreabă de unde să ia apa necesară pentru stropit. La abatorul comunal am refăcut de mai multe ori porţile şi tot rupte şi degradate sunt şi azi, am cumpărat de mai multe ori foraibăre la uşi şi broaşte, azi tot fără ele sunt uşile, orice am făcut, degeaba am făcut, ca şi cum nu s-ar fi făcut nimic pentru că oamenii de serviciu nu stau acolo şi în timpul nopţii, aşa că oricine – nu vorbesc de măcelari – poate fura tot din interiorul acestui abator.

Răul deci constă în independenţa de serviciu. Sunt puţine oraşe care mai menţin atâtea servicii independente şi totuşi aşa de strâns legate prin atribuţiile lor, servicii care lucrând în neştirea inginerului oraşului, numai lucrul bun nu poate produce. Nu se poate deci pretinde o îndrumare serioasă a lucrărilor de edilitate a oraşului decât printr-o coordonare a tuturor serviciilor în chestiune prin contopirea tuturor acestor servicii azi independente într-un singur Serviciu tehnic sub conducerea Subsemnatului. Acelaşi personal va putea să-şi conducă fiecare secţiunile lor, însă după un program aprobat de D-voastră şi pus în aplicare prin noi.

Domnule Primar,

Propun unificarea serviciilor: salubrităţii, pompierilor, parcurilor, abatorului cu Serviciul nostru şi pe motivul că lucrările în regie anul trecut au dat rezultate îmbucurătoare pentru comună. S-au făcut atâtea lucrări cu oamenii noştri şi cu zidarii şi pavagii angajaţi cu luna ca niciodată şi care ca cost nici nu pot suporta comparaţie cu lucrările de alţi ani date în antrepriză. Mii de lei i-au rămas comunei ca economie numai de la reparaţiile şcolilor primare. Şi cum anul acesta vom avea de dărâmat o mulţime de case ce s-au expropriat

și plătit cu o nouă echipă de zidari și cu oamenii serviciilor comunei, se vor putea face fără multe cheltuieli, o mulțime de lucrări pentru comună. Trebuie să facem un canton la rezervorul de apă, unde ni se sparg mereu geamurile (de răi făcători), canton în care vom instala un om din echipa apelor care va observa și nivelul apei pe fiecare zi. Mai trebuie să facem cu același material și oameni o casă de adăpost și locuință la hala de alimentare de la Gropeni pentru personal, cum și alte construcții și lucrări pentru care vă vom întocmi devize deosebite și proiecte. O locuință se impune de îndată și la Abatorul comunal pentru ca personalul și oamenii de serviciu să stea și să locuiască acolo în timpul nopții.

Domnule Primar,

Deși lucrurile arătate de noi aici la prima vedere par mărunte și poate prea de detaliu, totuși ele sunt de o capitală importanță. În cazul, însă, când propunerile noastre nu vor găsi aprobarea Dv. atunci, vă rog să binevoiți a face ca prin alcătuirea noului buget să adăugați în statul Serviciului tehnic o echipă de zece oameni pe tot anul sau în cel mai rău caz pe opt luni (din an) cu care să putem nivela Cartierul Ştubeiu, executa șoseluirea lui, facerea rigolelor, regularea cursului pâraielor ce trec prin oraș, regularea străzilor mărginașe, așa de improprii acum pentru circulație. Vă mai rog a aproba ca două căruțe cu boi de la Curte să ne stea exclusiv nouă la dispoziție pentru cărarea materialelor necesare la punctul lucrării. Vă mai rog să binevoiți a pune în buget sume cât mai mari la lucrările de pavaje și la întreținerea localurilor comunei.

Domnule Primar,

Comuna noastră rezemată în partea de est de albia râurilor unite Doamna și Argeș, la vest de dealurile cimitirului și comunei Smeura, în partea de nord prelungită până în Găvana, iar în partea de sud până în Prundu, ocupând o întindere de cam 5 km pătrați este străbătută de o rețea de străzi de circa 33 km lungime (În această privință, a se vedea mai pe larg recensământul populației din 1912). Cam 30 km din aceste străzi sunt prevăzute cu conducte publice de apă și cam 12 km liniari cu canale de scurgere. Aceste străzi sunt pavate cu bolovani de râu, cu pietriș și cu asfalt. Pavajul de asfalt este numai pe strada Şerban Vodă și Bulevardul Elisabeta Doamna, cam 3/5 din lungimea rețelei străzilor este acoperită cu pavaj de bolovani și pietriș, iar restul au caracterul unor drumuri de țară pe care noroiul se usucă numai în timpul verilor pe secetă. Comuna are obligația prin oamenii săi să întrețină în bună stare toată această rețea de străzi și șosele din zona orașului cu toate că, lipsa de o legiferare serioasă în sensul de a nu deschide nimeni noi străzi în oraș, mai înainte de a le face pe a sa cheltuială practicabile, face ca comuna să suporte pe spesele sale și lucrări de îmbunătățire a noilor străzi croite de particulari. (Avem cazul Câmpului Bisericii Sf. Ioan, cazul Câmpului Cristescu, cazul moșiei Căpitan Nițulescu, Căpitan Apostolescu, Colonel Chicoș, Lehrer). Cum se face acum întreținerea acestei rețele de străzi? Cum se face întreținerea podețelor comunei din parcuri? Cum se face întreținerea localurilor comunei? Cum se face acum paza hotarelor moșiei orașului?

În ipoteza că D-voastră veți dispune contopirea tuturor serviciilor de edilitate ale comunei la un loc cu serviciul nostru, atunci vom avea posibilitatea de a organiza munca tuturor spre progresul instituției noastre comunale. Atunci vom împărți echipele de întreținerea curățeniei străzilor și a pavajelor astfel:

1. La lucrări de împietruire

Din cei 40 măturători prevăzuți în bugetul actual, vor fi permanenți:

1. Unul pe strada Libertății;
2. Unul pe bulevardul Elisabeta, între barieră și strada Maior Giurescu;
3. Unul pe strada Tudor Vladimirescu și strada Dragoș Vodă;
4. Unul pe strada Frații Golești și Cimitirul Armenesc;
5. Doi pe strada Exercițiului și străzile spre Turcești;
6. Unul pe străzile Matei Basarab și Colonel Chicoș și Mircea Vodă;
7. Unul pe strada Smeurii și șoseaua Cimitirului Sf. Gheorghe;
8. Unul pe strada Trivalea;
9. Unul pe strada Negru Vodă;
10. Unul pe străzile Cazărmilor și Ştubeiu;
11. Unul pe strada Costache Negri;
12. Unul pe străzile Smârdan și Cuza Vodă.

Aceștia vor sta permanenți la posturile lor și vor face serviciul pe care-l fac cantonierii de pe șoselele naționale și județene curățind mereu noroiul în urma ploilor și așternând mereu piatră în gropile din bombeul străzii. Lucrările de întreținerea pavajului de bolovani se vor face după un program stabilit de echipele de pavatori. La lucrările de reparatul asfaltului trebuie să se prevadă o sumă din buget pentru darea lor în antrepriză sau pentru cumpărarea unui cazan, plata unui lucrător special și a materialului ceea ce ar reveni la circa 3.000 lei sau 0,25 lei de mp suprafață asfaltată (cota normală pentru reparații de pavaj de asfalt).

La curățirea străzilor

Toți măturătorii, 28 din cei 40 din buget vor mătura străzile după un program stabilit, iar în timpul zilei, câte un măturător-cantonier va face serviciul permanent de curățenie pe anumite porțiuni de străzi din centrul orașului. Oamenii serviciului de incendiu vor face în zile anumite exerciții, iar cel puțin două zile pe săptămână vor merge în oraș, vor revizui toate gurile de incendiu, vor face un tablou pe străzi pentru ele, le vor numerota și vor învăța toți poziția lor. După un

program stabilit vor face stropirea străzilor cu apă, întrebuințând garnituri bune.

La serviciul parcurilor

Pentru măturat și supravegheat: doi oameni la Grădina publică permanenți, patru oameni la Parcul Trivalea. Restul oamenilor vor fi întrebuințați la seră, la curățenia pomilor, atât în parcuri cât și pe străzi și bulevarde. La serviciul de paza hotarelor moșiei orașului va trebui pe lângă cel prevăzut în buget care face mai mult pe încasatorul taxelor de nisip, încă un om care cunoaște bine hotarele, cum ar fi Băldan Dumitru care a mai fost multă vreme paznic de hotare și care să fie ocupat numai cu această însărcinare în mod exclusiv. I se va da la nevoie un cal de călărie, așa cum este la comuna Caracal și altele, pentru cercetarea urgentă a vreunui furt petrecut pe moșia orașului sau încălcare de hotare. Deși hotărnicia moșiei orașului făcută în ultimul timp n-a adus nicio lumină asupra dreptului deplin de proprietate pentru multe părți din moșia orașului cotropite, sperăm că printr-o supraveghere continuă și prin acte de posesie de fapt repetate cât mai des, vom tăia pofta multora de a cotropi mai departe din moșia orașului. Cât de mult a fost cotropită moșia orașului rezultă dintr-un bogat material ce ne stă la dispoziție în arhiva acestui Serviciu și care ar forma bazele unui adevărat studiu pe care din lipsă de spațiu nu-l putem reda aici.

Domnule Primar,

Expunându-vă toate acestea, cred că mi-am făcut o datorie de conștiință pe care pentru bunul mers al serviciului ce conduc de mult o nutresc. Şi acum, să revin la personal. Timpul prin care trecem nu ne îngăduie o discuție prea largă asupra retribuției personalului, totuși, în limita posibilului și a imperioasei necesități sunt dator să o fac. Din examinarea bugetelor la peste 20 de comune urbane comparativ cu bugetul nostru și comparativ cu instalațiile ce posedă comuna noastră, la niciuna n-am găsit așa personal restrâns ca la a noastră în ce privește Serviciul tehnic. Economia pentru comuna noastră a fost și punctul meu de vedere care mă călăuzește neîncetat. De aceea, am primit mai întâi contopirea Serviciului tehnic cu [Serviciul] apelor în 1910, reducând personalul în parte, mai apoi cu Serviciul canalizării orașului, reducându-se întreg personalul acelui serviciu. Prin aceasta, nu puțină economie s-a făcut comunei, iar eu cu personalul meu am avut de două ori mai multă muncă ca înainte. Grație devotamentului față de Serviciu, s-a făcut față tuturor cerințelor ce s-au îndreptat către noi, subsemnatul cerând din ce în ce mai mult fiecărui funcționar în parte în îndeplinirea funcțiunii. Împovărătoarea muncă ce se săvârșește m-ar obliga să vă rog deci a argumenta lefile tuturor funcționarilor din serviciul meu. Împrejurările prin care trecem însă nepermițând acest lucru, vă rog Domnule Primar, ca luând cunoștință de cele mai sus arătate, să vă întăriți în convingerea că, pe dată ce timpurile vor deveni normale, situația funcționarilor acestui serviciu trebuie și merită a fi neapărat îmbunătățită pentru ca ei să se poată păstra întru totul curați și cinstiți în mediul în care fatal sunt ținuți să trăiască și împovărați așa cum sunt de nevoile ce cresc zilnic.

Şeful Serviciului tehnic comunal,
Inginer N.C. Dumitrescu

Note:

[1]Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale (SJAN Argeș), fond Primăria Pitești, dosar 22/1916, f. 53-62.

[2]Se referă la curtea Serviciului salubrității publice, aflată în strada Brătianu, colț cu strada Libertății, pe fosta proprietate achiziționată de Primăria Pitești de la Gheorghe T. Brătianu în anul 1893.

Cultură gastronomică în Țara Românească în vremea lui Neacșu și a lui Neagoe Basarab

dr. Marin TOMA

Hrana este cultură și civilizație. Destul de repede și în timpuri istorice despre care nu știm nimic a încetat să mai fie doar nevoie. Hrana se simte (o vezi, o pipăi, o guști, o auzi și mai ales o miroși), se vorbește și se trăiește. Hrana este vie. Asemeni istoriei. Să scrii despre istorie înseamnă să scrii despre viață și să nu dai deoparte nicio sursă istorică. Tot așa și când scriem despre hrană. Să scrii despre istorie gastronomică înseamnă să lași liberă imaginația să caute informații pretutindeni: ce se mânca, cum se gătea și cine gătea, când se gătea și când se mânca, hrana și identitatea socială (femeie, bărbat, copil, sărac și bogat; domn, nobil, călugăr, soldat etc.); ingrediente și cum erau ele combinate și cu ce scop: gusturi și culori diferite; unde se gătea și unde se mânca; veselă și tacâmuri; elemente de vocabular; hrana în cultura populară: basme, poezii, proverbe și ghicitori despre mâncare; reguli de comportare la masă; foamete și abundență; logistica aprovizionării cu hrană a marilor centre urbane și mai ales a armatelor pe timp de război; schimburile comerciale cu produse culinare; excesul de estetică culinară (muzicieni care ieșeau din plăcinte coapte sau tablouri culinare care redau scene de bătălie); hrana și sănătatea (fizică și spirituală; cantitate vs. calitate); alimente interzise (din motive medicale, culturale, religioase) și lista poate continua pe multe pagini.

Credem important de menționat faptul că gastronomia vremurilor trecute nu are atât de multe în comun cu cea a prezentului nostru. Chiar dacă multe dintre ingrediente și poate și rețete sunt cam aceleași, ele nu mai au gustul de atunci (nici forma, culoarea, calitățile nutritive etc.). Cerealele de acum nu mai sunt cele din evul mediu românesc, iar acelea nu mai erau deloc similare cu cele din vremea antică.

De asemenea, arta culinară este dinamică, este în continuă schimbare, astfel încât este greu, dacă nu imposibil, să identificăm așa-numitele bucătării naționale. În toată istoria omenirii, granițele dintre state au fost politice, administrative, militare; foarte rar și culturale. S-a considerat aproape dintotdeauna că sufletul unei societăți este exprimat și prin modul de pregătire a hranei. Ce mănâncă oamenii poate fi o reflecție a mediului înconjurător, dar nu este o realitate complet dependentă de acesta. Gastronomia exprimă o percepție care poate dura câteva secole (cum e cazul vinurilor franceze din regiunea Bordeaux) sau câteva clipe.

După cum este potrivit, atunci când studiem gastronomia unui spațiu geografic într-o anumită perioadă istorică, principalele surse către care ne îndreptăm sunt cărțile de bucate. Din păcate, pentru Țara Românească prima carte de bucate pe care o cunoaștem datează abia din timpul lui Constantin Brâncoveanu, scrisă, cel mai probabil, de stolnicul Constantin Cantacuzino. Cărți de bucate se regăsesc în țări vestice precum Anglia, Italia, Franța și multe detalii gastronomice putem afla și din lucrările publicate despre arta culinară din statele vecine (Polonia, Ungaria, Imperiul Otoman).

Reținem, pentru comparație, câteva detalii gastronomice dintr-o carte de bucate maghiară din Transilvania, aparent aparținând lui Gyulafy Lestar, editată de Radvanszky Bela mult mai târziu, scrisă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea (am descoperit-o doar într-o variantă online, tradusă în limba engleză).

Cartea de bucate cuprinde numeroase rețete de carne de vită: cu pătrunjel; sos de usturoi; piper; prăjită cu tarhon și sos de salvie; cu fructe de ienupăr; orez; mazăre; agrișe, morcovi, măcriș, sparanghel, păstârnac, frunze de varză, hrean, varză, ceapă și oțet, must, măghiran și salvie; limbă de vacă în diferite combinații: sos roșu, sărată; ficăței de vacă cu piper negru, picior de vacă cu usturoi sau cu sos de cuișoare; carne de vițel sărată, carne de vițel cu sos acru, sos picant, piper negru, suc de lămâie; carne de miel cu: varză roșie, oțet și ceapă, morcovi, sos, orez, mazăre, linte, lapte sărat; carne de porc: usturoi, ceapă, piper negru, hrean, diferite sosuri, cuișoare, cârnați de porc; carne de vânat: căprioare, iepuri de câmp. Dintre peștele amintit în rețete regăsim știucă, crap, lin, sturion, somn, belugă, păstrăv, biban, cod, țipar, hamsii, somon etc. (sare, felii de șuncă, usturoi, diferite sosuri condimentate, ceapă). Alte rețete în afară de carne și pește: gogoși, pastă de migdale, migdale cu brânză, salate de: sparanghel, capere,

hamei, cicoare, păpădie, morcovi, varză etc; ștrudel (plăcintă); rețete pe bază de lactate; sosuri: migdale, ghimbir, sos de ierburi, nuci; prune; mere; prăjituri din pere, orez, smochine, căpșuni, cireșe; ouă; ciuperci; anghinare; mazăre; fasole verde; castravete.

***

Având în vedere cele descrise mai sus, în privința gastronomiei din Țara Româneasca în vremea lui Neacșu din Câmpulung, putem construi, cu rezerve, desigur, un model culinar.

Pâinea (albă, din făină albă de grâu pentru elite; din alte cereale- secară, spre exemplu-, pentru popor) era destul de proaspătă, doar cei mai puțin înstăriți mâncau pâine veche de mai multe zile. Adesea însă, pâinea mai veche era tăiată în felii și transformată în platou, diversele feluri de mâncare servindu-se pe astfel de ”vase”. Alteori era răzuită și fărâmițată în sosuri.

Gustul pe care îl putem doar ”ghici” din documente era obținut prin adăugarea condimentelor. În afară de sare și usturoi, după cum arată actele comerciale, se mai foloseau șofranul, chimenul, scorțișoara, cuișoarele, ghimbirul, mierea și altele. De asemenea, pentru gustul mâncărurilor se mai utilizau lămâile, strugurii și chiar și vinul și laptele de migdale. Dacă bucătarul era interesat de culoarea felului de mâncare, alegea ingredientele potrivite pentru rezultatul dorit (șofranul pentru culoarea galben, pătrunjelul pentru culoarea verde etc.). Tot în acest sens, pentru culoare și pentru gust, mai puteau fi întrebuințate menta, cireșele, măcrișul, sucul acru de fructe, oțetul.

Printre celelalte ingrediente, din categoria legumelor erau întâlnite varza, napii, prazul, dovlecii, fasolea și lintea, mazărea, spanacul, loboda, urzicile, păstârnacul, morcovii etc.

După cum arată actele comerciale, se mânca foarte mult pește, mai ales în zilele de post. Peștele era în acea perioadă o mare bogăție a Țării Românești; existau bălți întinse, aflate în proprietatea domniei, boierilor, mănăstirilor și știm și de unele obligații ale țăranilor față de domn cu privire la pescuit. Peștele era consumat în țară și era și exportat, sărat, în afara granițelor, cel mai adesea prin intermediari (negustori munteni), dar uneori negustorii străini îl puteau cumpăra direct de la producători. Documentele comerciale arată exporturi masive de crap, știucă, morun, somn, scrumbie, plătică, șalău; dar și icre negre, caviar, icre de morun, știucă și de crap. În unele mențiuni ale bucătăriei occidentale se specifică faptul că se utilizau smochinele și stafidele ca garnitura pentru pește. Și știm că și unele și altele se regăsesc în spațiul românesc.

Majoritatea felurilor de mâncare pentru elite aveau la bază carnea. Se consumau carnea de vită, porc, oaie, pasăre, precum și carnea de vânat (căprioară, păsări sălbatice: prepeliță, potârniche), iepuri etc.) Credem că de cele mai multe ori carnea gătită era însoțită de sosuri. În afară de vânat, printre ingredientele bucătăriei din Țara Românească de atunci mai erau folosite celelalte produse alte pădurii: ciuperci, fructe de pădure; în timp ce în propria gospodărie, se puteau alătura diferitelor legume și rădăcinoase, fructe precum mere, pere, prune și altele.

O altă sursă de ingrediente și de feluri de mâncare o reprezintă ouăle și lactatele (brânză, lapte, cașcaval, caș etc.).

Modurile de pregătire erau fierberea, coacerea, frigerea și prăjirea. Prima era cea mai uzitată, fiind cea mai ușoară; puține curți erau pregătite și echipate pentru a coace, frige și prăji (mai ales carnea). Se gătea cu unt, ulei, dar și cu untură. Gustul varia în funcție de ingrediente și de cantitatea acestora și putea fi atât acru, cât și dulce și sărat. Dulcele încă nu exista ca desert (acesta este un concept al epocii moderne), dar se consumau cu siguranță felurite tarte și plăcinte. Mierea era folosită pentru îndulcit, probabil mai mult decât zahărul (deși cunoscut, acesta va fi folosit pe scară largă ceva mai târziu). Desigur, într-un fel se hrăneau elitele și într-altul celelalte categorii sociale. Nu știm dacă preparatele culinare erau aduse pe rând sau toate odată; posibil să fi fost mai mereu reci; nu știm dacă exista o ordine în care acestea erau servite. În privința spațiilor în care se mânca, putem aprecia că în afară de locuințele private și de hrana care se mânca pe drum, existau și localuri în care călătorii puteau servi masa, nu doar dormi (nu le putem spune restaurante, în mod cert, nu în sens modern- probabil se servea un fel de ”meniu al zilei” și uneori doar între anumite ore, nici măcar pe durata întregii zile).

***

Printre cele mai importante surse cu privire la viața cotidiană a Țărilor Române în perioadele medievală și premodernă sunt relatările călătorilor străini, apărute în mai multe volume în ultima jumătate de veac. Pe măsură ce secolele trec, aceste scrieri devin mai numeroase și mai bogate în informații cu privire la realitățile sociale și culturale românești (nu doar la aspectele politice, economice și militare). Din păcate, din ce s-a descoperit și publicat până acum, în ceea ce privește gastronomia, ele nu sunt darnice pentru perioada studiată de noi.

Pentru secolul al XVI-lea, chiar dacă nu cu detalii gastronomice relevante, o sursă utilă este lucrarea

Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie. Un scurt fragment al acesteia este denumit ”Iar a lui Neagoe Voevodul învățătură cătră fie-său Theodosie și cătră alți domni, cătră toți. Cum să cade Domnilor să șază la masă și cum vor mânca și vor bea”. Neagoe Basarab consideră important ca un voievod să ia masa împreună cu boierii săi, indiferent de bogăția și de rolul acestora în cadrul statului. Pentru domnul român, trupul poftește mâncarea și băutura, apoi poftește, desigur, și veselia. Sfaturile sale sunt îndreptate către echilibru și cumpătare și ferirea de beție. Pentru el, omul este între viață și moarte și e bine să nu ne slobozim mintea de tot spre veselie. El își sfătuiește fiul să fie plăcut și vesel înaintea lui Dumnezeu, acesta fiind cel care l-a uns spre domnie și nu oamenii și să se înconjoare de slujitori buni și drepți, putând astfel și el să cârmuiască țara cu aceleași valori. Mai scrie Neagoe Basarab că este potrivit cu obiceiurile țării ca la aceste mese domnești să fie muzică și jocuri și că Domnul e bine să le dăruiască mesenilor, dar el să se poarte chibzuit și să nu își plece mintea către ele, rămânând desăvârșit și întreg. Iar în privința băuturii, ea îngreunează trupul, apoi mintea și în cele din urmă sufletul și nu aduce niciun folos. Dimpotrivă. Domnul este sfătuit să fie moderat, dar să se asigure că invitații săi la masă au băutură cât poftesc și să biruiască mintea lui pe a acestora și nu invers. În aceste situații, Domnul țării ar face bine să nu dăruiască nimic nimănui la beție, nici să se mânie și să pedepsească, ci să fie îngăduitor cu tot ce vor face și spune slujitorii săi la beție pentru că el i-a adus în acea stare, spre a-i cunoaște. ”Deci cum l-ai îmbătat, așa-i și îngădue”, scrie Neagoe. Tot în privința ceremonialul meselor domnești ni se transmite existența unor rânduieli precise și în privința locurilor ocupate de fiecare dintre cei prezenți. Domnul este sfătuit să fie cu mare băgare de seamă să nu schimbe aceste locuri pentru a nu suferi cei în cauză, neștiind cu ce l-au supărat pe voievod: ”Pentru aceia i să întristează inima și să vatămă ca cu o rană. Că inima omului iaste ca sticla, decii sticla să sparge, cu ce o vei mai cârpi?”. Mai departe, într-alt loc, Neagoe sfătuiește pe fiul său despre cum să organizeze mesele prilejuite de vizitele solilor importanți. De câte ori era posibil, era considerat oportun ca solul să fie cinstit și ospătat înainte să primească răspunsul. Masa trebuia să fie organizată, folosind tot luxul existent: de la pahare de argint până la multe feluri de mâncare aduse, pe rând, unele după altele, și băuturi mai bune și mai dulci.

***

Vă propun să ne imaginăm la final de călătorie gastronomică pe țăranul român de acum cinci sute de ani, pe băncuța lui din casă, prinsă de perete, în fața mesei, frângând un codru de pâine veche în zeama din blid și mâncând cu poftă, înainte să își arunce alte câteva merinde în traistă și să plece la muncile zilei. Seamănă și, totuși, nu seamănă cu unele amintiri cu bunicii noștri. Să ni-l imaginăm pe Neagoe Basarab primind la masă pe boierii săi potrivit sfaturilor scrise fiului său. Să ni-l aducem în minte pe Neacșu din Câmpulung (să ni-l închipuim fiecare cum dorim), și să-l vedem la masă, gustând cu bucurie și plăcere din toate felurile de mâncare aduse de bucătari, acasă, în Câmpulungul Muscelului. Și, de ce nu: să ni-l imaginăm și făcând negoț cu alimente. De toată acea lume ne desparte, iată, acum, o jumătate de mileniu. Și, totuși, istoria reduce distanta în timp și uneori îl face pe acesta mai puțin liniar. Trecutul nu mai e atât de departe, ci ceva mai aproape, mai familiar. Nu doar căutăm să îl cercetăm și să îl scriem. Nu doar vrem să vorbim despre el. Azi, vrem mai mult: să îl simțim. Să fie parte din noi. Istoria (și nu doar cea gastronomică) este și sentiment.

Notă:

Articolul a fost publicat și în volumul *Pe urmele lui Neacșu din Câmpulung,* coord. Claudiu-Ion Neagoe, Constantin Bărbulescu, Ovidiu Udrescu și apărut la Editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, pp. 139-144.

Referinţe bibliografice

CONSTANTINESCU Ioana, CAZACU Matei, 1997: *O lume într-o carte de bucate. Manuscris din epoca brâncovenească*, București.

Învățături, 2020: *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* ediție de Dan Zamfirescu, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă.

ELIAS Norbert, 2002: *Procesul civilizării,* vol. I, Iași, Polirom.

FREEDMAN Paul (coord.), 2008: *O istorie a gustului,* București, Editura Vellant.

MANOLESCU Radu, 1957: “Schimbul de mărfuri dintre Ţara Românească şi Braşov în prima jumătate a secolului al XVI-lea”, în *Studii şi Materiale de Istorie Medie*, vol. II, Bucureşti, p. 117-204.

SARTI Raffaela, 2008: *Vita di casa. Abitare, mangiare, vestire nell’Europa moderna*, Bari, Editori Laterza.

Carte de bucate: http://www.medievalcookery.com/etexts/transylvania-v104.pdf (consultat la data de 14.04.2020).

Monument istoric, Ansamblul bisericii ”Sfânta Treime” Beștelei. Fostul schit Beștelei, ctitorit de Ianache vistierul și construit de meșterul Stoica între 1672 și 1688 pe locul unei biserici de zid mai vechi.

Cercetări arheologice preventive pe str. Sf Vineri nr. 23, Pitești

